ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

«Τὰ πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε».

Ἔτος 59ον. ΙΟΥΝΙΟΣ, 1923. Ἀριθ. 6.

ΘΕΛΕΙΣ;

«Θέλεις νὰ γείνῃς ὑγιής;»
(Ἰωάν. ε.' 6).

Ἀρχομένου ἤδη τοῦ θέρους, σπεύδουν οἱ πάσχοντες ἐκ διαφόρων νόσων ῥευματικῆς φύσεως εἰς τὰς διαφόρους λουτροπόλεις, ὅπως ἀνακουφισθῶσιν ἐκ τῶν πόνων, καὶ διὰ τῆς τονώσεως τοῦ ὀργανισμοῦ παρασκευασθῶσι πρὸς τὴν περαιτέρω πάλην τῆς ζωῆς. Ἐκεῖ οἱ μὲν εὐπορποῦντες καταλύουν εἰς πολυτελῆ ξενοδοχεῖα καὶ λούονται εἰς ἰδιαιτέρους λουτῆρας, ὁ δὲ κοινὸς λαός, καταλύων εἰς πενιχρὰ δωμάτια, συσσωρεύεται εἰς τὰς κοινὰς δεξαμενὰς καὶ μετὰ τὸ λουτρὸν ἀποσύρεται ἐπὶ προχείρων στρωμνῶν.

Τοιοῦτόν τι συνέβαινεν ἐν Ἱεροσολύμοις εἰς τὴν ἰαματικὴν ἐκείνην κολυμβήθραν ἢ δεξαμενήν. Πολλοὶ πάσχοντες ἐκ διαφόρων νόσων κατέκειντο ὑπὸ τὰς περιβαλλούσας τὴν δεξαμενὴν στοάς, ἀναμένοντες τὸ τάραγμα τοῦ ὕδατος, ὅτε ἡ ἰαματικὴ αὐτοῦ ἐνέργεια ἦτο ἐν τῇ ἀκμῇ· ἐπειδὴ δὲ ἡ κλῖμαξ, δι' ἧς κατέβαινον εἰς τὸ ὕδωρ ἦτο λίαν στενή, ὡς καὶ ἐκ τῶν γενομένων ἀνασκαφῶν ἀπεδείχθη, εἷς μόνος κατήρχετο, καὶ διὰ τοῦτο πρῶτος ἐλάμβανεν ἑκάστοτε τὴν θεραπείαν.

Ἡ κολυμβήθρα Βηθεσδὰ πρὸ πολλῶν αἰώνων ἔπαυσε νὰ χορηγῇ τὴν θεραπείαν εἰς τοὺς πάσχοντας, ἀλλὰ δὲν ἔπαυσε νὰ δίδῃ μαθήματα εἰς τούς ἐπιθυμοῦντας νὰ διδαχθῶσι, τῶν δὲ μαθημάτων τούτων τὰ σπουδαιότερα σημειοῦμεν ἐνταῦθα.

*Α') **Νόσος φοβερὰ μαστίζει τὴν ἀνθρωπότητα.**— Νόσος ὀλεθριωτέρα τῆς φθίσεως, ἀπαισιωτέρα τῆς λέπρας, ῥυπαρωτέρα τῆς συφίλιδος, μιασματικωτέρα τῆς πανώλους, νόσος κληρονομικὴ καὶ παγκόσμιος ὑπὸ ποικίλας μορφὰς καὶ τύπους ἐκδηλουμένη, ἀλλ' ἡ αὐτὴ κατ' οὐσίαν καὶ φύσιν καὶ τὴν δηλητηριώδη δραστικότητα— νόσος οὐχὶ τοῦ σώματος, ἀλλὰ τῆς ἀΰλου ψυχῆς, ἡ νόσος τῆς ἁμαρτίας.*

Οἱ πλεῖστοι δεινῶς κατατρυχόμενοι ὑπ' αὐτῆς, δὲν τὸ αἰσθάνονται οὐδὲ ὑποθέτουν ὅτι εἶναι ἀσθενεῖς· διότι ἓν τῶν κυριωτέρων χαρακτηριστικῶν τῆς νόσου ταύτης εἶναι ἡ ἀναισθησία μεθ' ἧς συνοδεύεται· ἄλλοι θεωροῦν αὐτὴν ὡς οὐχὶ σοβαρόν τι κακόν καὶ ἀδιαφοροῦν περὶ θεραπείας· ὑπάρχουν δὲ οὐκ ὀλίγοι, οἱ καὶ συνηγοροῦντες ὑπὲρ αὐτῆς, ὡς δῆθεν χρησίμου! Εὐτυχῶς ὑπάρχουν καί τινες, πάντως οὐχί πολλοί, οἱ ἀναγνωρίζοντες ὅτι εἶναι ἀσθενεῖς καὶ συναισθανόμενοι τὴν ἀνάγκην

σωτηρίας, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν πολλοὶ καταφεύγουν εἰς μέσα θεραπείας, ἅπερ νομίζουν συντελεστικά, καὶ ἐπιμένουν εἰς τὴν χρῆσιν αὐτῶν, καίπερ μηδεμίαν βλέποντες προκύπτουσαν ὠφέλειαν.

Τοὺς τελευταίους καλῶς, νομίζω, εἰκονίζει ὁ ἄνθρωπος τῆς Εὐαγγελικῆς περικοπῆς, εἰς ἣν ἀνήκει τὸ τῆς μελέτης ταύτης προκείμενον ἐδάφιον, ὅστις κατακείμεμενος ὑπό τινα τῶν πέντε στοῶν τῆς Βηθεσδᾶ, ἀνέμενεν ἐπὶ πολὺν χρόνον τὴν ἐλπιζομένην ἀλλ' ἀείποτε διαφεύγουσαν θεραπείαν. Τοιοῦτοι εἶναι οὐ μόνον οἱ ἐπὶ ἔτη πολλὰ πιστῶς ἀκολουθοῦντες ξηροὺς θρησκευτικοὺς τύπους, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν ἐρευνώντων τὸ γράμμα τῶν Γραφῶν ἢ συχναζόντων καθ' ἕξιν καὶ οὐχὶ ἐκ πόθου εἰς τὰ μέρη ἔνθα κηρύττεται ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ.

Β'.) ***Ἡ σκηνὴ ἐκείνη τῆς Βηθεσδᾶ, ὅτε ἐγένετο ἡ συνάντησις τοῦ παραλυτικοῦ μετὰ τοῦ Σωτῆρος, ἐπαναλαμβάνεται καὶ σήμερον.*** *Πᾶσα σύναξις τῶν ἁπανταχοῦ γῆς Χριστιανῶν πρὸς λατρείαν τοῦ Θεοῦ καὶ μελέτην τοῦ λόγου Αὐτοῦ εἶναι ὡς «Βηθεσδᾶ» ὅ ἐστιν «οἶκος ἐλέου», ἔχουσα πέντε, δεκαπέντε, ἑκατὸν πέντε στοάς, εἰς ἃς συρρέουν καὶ πλήθη ἐκ τῶν πνευματικῶς ἀσθενούντων, ὁ δὲ Χριστός, ὡς τότε οὕτω καὶ σήμερον, περιέρχεται μεταξὺ αὐτῶν, πιστὸς εἰς τὴν ὑπόσχεσίν Του ὅτι, ὅπου δύο ἢ τρεῖς εἶναι συνηγμένοι εἰς τὸ ὄνομά Μου, ἐκεῖ εἶμαι Ἐγὼ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν. (Ματθ. ιη'20). Εἶναι ἐν τῷ μέσῳ, οὐχὶ κατὰ φαντασίαν, οὐχὶ κατά τινα τρόπον ἰδανικὸν καὶ νεφελώδει, ἀλλὰ* ***πραγματικῶς****, τοῦτ' ἔστι* ***πνευματικῶς****. Καὶ σήμερον περιερχόμενος τὰς συναθροίσεις, ἔνθα κηρύττεται ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἁπλότητι αὐτοῦ, συναντᾷ τινας ἀθεραπεύτους καὶ ἀποτείνει πρὸς ἕκαστον αὐτῶν τὴν αὐτὴν ἐρώτησιν, ἣν ἀπέτεινε πρὸ αἰώνων εἰς τὸν παραλυτικὸν ἐκεῖνον: «Θέλεις νὰ γείνῃς ὑγιής;»*

Ἡ ἐρώτησις ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται παράδοξος, ἀπευθυνομένη πρὸς ἀσθενῆ, ὅστις εὑρίσκετο ἐκεῖ ὑπὸ τὴν στοὰν τῆς Βηθεσδᾶ πρὸς αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν σκοπόν, ἵνα θεραπευθῇ. Ὑπῆρχεν ἀμφιβολία τις ὅτι ἤθελε; Καὶ ὅμως ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον δοκιμάζων, πάντοτε ἀπετύγχανε, καὶ ἐπιμένων εἰς τὴν ἀνωφελῆ ἐκείνην μέθοδον ἦτο ὡς ἐὰν δὲν ἤθελε πράγματι νὰ θεραπευθῇ.

Φαντάζομαι νέον γεγεννημένον ἐντὸς ἀληθοῦς Χριστιανικῆς οἰκογενείας, ἀναφέντα ὁπωσοῦν ἐν τῇ χρήσει τῶν μέσων τῆς Χάριτος, ἔχοντα εὐκαιρίας νὰ γνωρίσῃ τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας καὶ νὰ ἐξέλθῃ τοῦ φαύλου κύκλου τῆς κουφότητος καὶ τῆς ἁμαρτίας καὶ τῶν ποικίλων ἀνοησιῶν. ἀλλ' αὐτὸς παρὰ πάσας ταύτας τὰς εὐκολίας ἐμμένει εἰς τὴν σκολιὰν ὁδὸν τῆς ἁμαρτίας, κατέχεται ὑπὸ τῆς ἀγάπης πρὸς τὰς ἀναπαύσεις καὶ ἀπολαύσεις, πρὸς τὸν καλλωπισμόν, πρὸς τὴν ἐπίδειξιν. Συχνάζει οὗτος καθ' ἕξιν εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου· ὁ ἄγγελος κατέρχεται καὶ ταράττει τὸ ὕδωρ τοῦ κηρυττομένου λόγου· ἀλλ' ἡ εὐκαιρία παρέρχεται, καὶ ὁ νέος ἐκεῖνος ἀπέρχεται ἐκ τοῦ τόπου τοῦ κηρύγματος, οἷος ἦτο καὶ πρὶν ἔλθῃ εἰς τὴν ἀκρόασιν.

Φαντάζομαι ἄλλον, ἀσχολούμενον εἰς ἐλαφράν τινα καὶ εὔκολον ἐργασίαν, ἔχοντα δὲ ἄφθονον καιρὸν εἰς τὴν διάθεσίν του—πόσον πολύτιμον πρᾶγμα!—ἀλλ' ἰδοὺ σπαταλᾷ ἀφρόνως τὸν πολύτιμον τοῦτον χρόνον καὶ ἀναπτύσσεται ἐν ἀμαθείᾳ, μὴ ἐν-

νοῶν πόσον σοβαρὸν πρᾶγμα εἶναι ἡ παροῦσα ζωὴ ὡς προπαρασκευὴ διὰ τὴν ἀτελεύτητον αἰωνιότητα, διατελεῖ δὲ τελείως ἀπαράσκευος διὰ τὰς τρικυμίας τῶν περιστάσεων καὶ τῶν πειρασμῶν. Ἀκούει καὶ οὗτος τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ παρευθὺς τὸν λησμονεῖ, καὶ μένει ἀθεράπευτος.

Φαντάζομαι ἕτερον, ὅστις ἐδοκίμασε κάπως τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ᾽ ἐνδίδει εἴς τι πάθος ἢ εἴς τινα ἀδυναμίαν ἢ εἴς τινα κακὴν ἕξιν, ἀσκοῦν δὲ ταῦτα τοιαύτην δύναμιν ἐπ᾽ αὐτοῦ, ὥστε ὁ καλὸς λόγος τοῦ Θεοῦ μένει εἰς αὐτὸν ἀτελεσφόρητος, τὸ δὲ πάθος ἐκεῖνο ἢ ἡ ἕξις ἐκείνη περισφίγγουσιν αὐτὸν ἔτι μᾶλλον μὲ τὰς φοβεράς των ἁλύσεις.

Φαντάζομαι ἄλλον ἐπιζητοῦντα δύο συγχρόνως πράγματα, τὴν σωτηρίαν καὶ κάτι ἄλλο. Ὥς τις παραβλὼψ ζητεῖ νὰ βλέπῃ δύο συγχρόνως ἀντικείμενα, ὅπερ φύσει ἀδύνατον, διότι διεκήρυξεν ὁ κύριος ὅτι «οὐδεὶς δύναται νὰ δουλεύῃ δύο κυρίους» (Ματθ. ς΄, 24)· Αὐτὸς ἐπιμένει ζητῶν καὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν κόσμον, καὶ τὸν Θεὸν καὶ τὸν μαμμωνᾶ, καὶ διὰ τοῦτο μένει ἀθεράπευτος, παρ᾽ ὅλην τὴν κατ᾽ ἐπιφάνειαν εὐσέβειαν αὐτοῦ.

Καὶ δὲν ὑπάρχει φαινόμενον λυπηρότερον τούτου· νὰ εὑρίσκηταί τις τόσον πλησίον τοῦ μέσου τῆς θεραπείας καί, ὡς ὁ παραλυτικὸς ἐκεῖνος τῆς Βηθεσδᾶ νὰ παραμένῃ ἀθεράπευτος!

*Πρὸς πάντας τοὺς τοιούτους καὶ τοὺς ὁμοίους αὐτῶν ὁ Κύριος ἀποτείνει τὴν αὐτήν, ἣν καὶ πρὸς τὸν παραλυτικὸν ἐρώτησιν· «Θέλεις νὰ γείνῃς ὑγιής;» «**Θέλεις** νὰ σωθῇς;» «**Θέλεις** νὰ γείνῃς εὐτυχής;» «**Θέλεις πράγματι;**» Ἐκεῖ εὑρίσκεται ἡ μεγάλη δυσκολία, εἰς τὸ ἂν **πράγματι θέλῃ** τις νὰ σωθῇ· καὶ εἶναι ἡ δυσκολία αὕτη τόσον μεγάλη, ὥστε μόνον τὸ Ἅγιον Παντοδύναμον Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ δύναται νὰ διεγείρῃ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὴν βαθεῖαν καὶ εἰλικρινῆ συναίσθησιν τῆς ἀπολύτου ἀνάγκης πραγματικῆς θεραπείας ἤτοι σωτηρίας, καὶ νὰ μορφώσῃ ἐν αὐτῷ τὴν εἰλικρινῆ καὶ ἐγκάρδιον ἀπόφασιν.*

*Γ΄) **Καὶ ὅταν ἀκόμη ὑπάρχῃ ἡ συναίσθησις τῆς ἀνάγκης, πολλάκις ἐμποδίζει τὴν θεραπείαν ἡ προκατάληψις.** Ὁ ἐν τῇ εὐαγγελικῇ περικοπῇ παραλυτικὸς εἶχεν ὡρισμένον πρόγραμμα θεραπείας: Ἔπρεπε νὰ προσέχῃ πότε θὰ ταραχθῇ τὸ ὕδωρ· εὐθὺς τότε ἔπρεπε νὰ εὑρεθῇ ἐπὶ τῆς στενῆς κλίμακος, διὰ νὰ καταβῇ πρῶτος· ἐπειδὴ ὅμως πολλάκις προσεπάθησεν, ἀλλ᾽ ἐν τῇ δυσκινησίᾳ του προελάμβανεν ἄλλος νὰ εὑρεθῇ ἐπὶ τῆς κλίμακος, θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ἄνθρωπον ὅστις νὰ τὸν φορτωθῇ καὶ καταβιβάσῃ. Αὐτὴ ἦτο ἡ μόνη μέθοδος θεραπείας, τὴν ὁποίαν ἐγνώριζε καὶ ἐπειδὴ τοιοῦτο ἦτο τὸ πρόγραμμα τῆς θεραπείας, ἦτο ἀνάγκη νὰ τὸ ἀρνηθῇ, ἵνα ἀποβλέψῃ εἰς τὸν ἐνώπιον αὐτοῦ ζῶντα καὶ παρόντα θεῖον ἰατρόν. Πλεῖστοι ὑπάρχουν οἱ μορφώσαντες ἢ παρ᾽ ἄλλων κληρονομήσαντες πρόγραμμα θεραπείας τῶν ψυχῶν των, καὶ ἐπειδὴ ἀκριβῶς εἰς τὸ πρόγραμμα ἐκεῖνο εἶναι προσκεκολλημένοι, μένουν ἀθεράπευτοι ὡς ὁ ἐν λόγῳ παραλυτικός. Ἐλπίζουν εἰς τύπους καὶ συνηθείας θρησκευτικάς, καὶ μετὰ πάσης ἀκριβείας ἐμμένουν εἰς αὐτάς, καὶ ἡ ψυχὴ μένει ἀθε-*

ράπευτος ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, διότι αὐτοὶ οὗτοι οἱ τύποι ἀπέσπασαν τὴν προσοχὴν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ζῶντος καὶ ἐνώπιον αὐτῶν ἱσταμένου Σωτῆρος.

Ὑπάρχουν ἄλλοι, οἵτινες περιμένουν τὴν βοήθειαν ἄλλων, ὡς ὁ ματαίως περιμένων τοιαύτην βοήθειαν παραλυτικός. «Ἄνθρωπον δὲν ἔχω», ἔλεγεν ἐκεῖνος, καὶ αὐτοὶ ὁμοίως ἐπαναλαμβάνουν: «Δὲν φροντίζει τις δι᾽ ἐμέ, δὲν ἔρχεταί τις νὰ μὲ συμβουλεύσῃ, νὰ μὲ ὁδηγήσῃ», ἐνῷ ὁ Σωτὴρ εἶναι παρὼν καὶ ἡ Ἁγία Γραφή, δι᾽ ἧς ὁμιλεῖ, πρόχειρος.

Ὅμοιόν τι παράδειγμα εὑρίσκομεν ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ τὸ τοῦ Νεεμᾶν, ὅστις ἐλθὼν ἔμπροσθεν τοῦ οἴκου τοῦ προφήτου Ἐλισσαιέ, ἐζήτει παρ᾽ αὐτοῦ νὰ θεραπευθῇ ἀπὸ τῆς λέπρας· ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνος δὲν κατέβη πρὸς αὐτὸν αὐτοπροσώπως ἀλλὰ διὰ τοῦ δούλου του παρήγγειλε πρὸς αὐτὸν νὰ βυθισθῇ ἑπτάκις εἰς τὸν ποταμὸν Ἰορδάνην, ἐθυμώθη σφόδρα καὶ εἶπεν: «Ἰδοὺ ἐγὼ ἔλεγον, Θέλει βεβαίως ἐξέλθει πρὸς ἐμὲ καὶ θέλει σταθῇ, καὶ ἐπικαλεσθῇ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, καὶ διακινήσει τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ τόπου καὶ ἰατρεύσει τὸν λεπρόν· ὁ Ἀβανᾶ καὶ ὁ Φαρφάρ, ποταμοὶ τῆς Δαμασκοῦ, δὲν εἶναι καλλίτεροι ὑπὲρ πάντα τὰ ὕδατα τοῦ Ἰσραήλ; δὲν ἠδυνάμην νὰ λουσθῶ ἐν αὐτοῖς καὶ νὰ καθαρισθῶ; (Βασ. β′ ε′ 11, 12). Καὶ ἂν δὲν ἐπείθετο εἰς τοὺς λόγους τοῦ δούλου αὐτοῦ, νὰ δοκιμάσῃ ἓν τόσον ἁπλοῦν μέσον θεραπείας, βεβαίως θὰ διέμενε δι᾽ὅλης τῆς ζωῆς αὐτοῦ λεπρός καὶ ἡ αἰτία θὰ ἦτο ἡ προκατάληψις αὐτοῦ περὶ τῆς μεθόδου, ἣν ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσῃ ὁ προφήτης ἐν τῇ θεραπείᾳ του. Οὕτω καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ τὴν ἀπόκτησιν τῆς νέας ἐν Χριστῷ ζωῆς, τὸ μεγαλείτερον ἐμπόδιον παρουσιάζουν αἱ προεσχηματισμέναι ἰδέαι τοῦ ἀνθρώπου περὶ τῶν ζητημάτων τούτων.

Ἀνάγκη λοιπὸν, οὐ μόνον νὰ ὑπάρξῃ ἐν τῇ ψυχῇ ἡ συναίσθησις τῆς απολύτου ἀνάγκης σωτηρίας καὶ νὰ μορφωθῇ ἰσχυρὸς πόθος πρὸς ἀπόκτησιν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀρνηθῇ ἕκαστος πᾶσαν προεσχηματισμένην ἰδέαν καὶ ἀξίωσιν ἀτομικήν, ἀποδεχθῇ δὲ ὅ τι ὁ Θεὸς λαλεῖ διὰ τοῦ λόγου Του. Ἡ προκατάληψις εἶναι ὁ σκόπελος ὅστις ἀριθμεῖ νὰ πολυαριθμότερα πνευματικὰ ναυάγια· καὶ οὗτος εἶναι ὁ λόγος, δι᾽ ὃν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τόσαι διδασκαλίαι καὶ τόσα κηρύγματα μένουν ἄνευ ἀποτελέσματος. Ἡ ἰσχυρογνωμοσύνη εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ αἰτία δι᾽ ἣν καὶ οἱ ἀκολουθήσαντες καὶ ἐγκολπωθέντες τὴν ἀλήθειαν παρουσιάζουν τοσαύτας ἐλλείψεις καὶ ἀδυναμίας.

Δ′) Ὁ Χριστὸς ἓν μόνον μέσον θεραπείας συνιστᾷ, τοῦτ᾽ ἔστιν ***Ἑαυτόν***: *«Θέλεις νὰ γείνῃς ὑγιής; Θέλεις νὰ σωθῇς; Θέλεις πράγματι;» Τότε μὴ στηρίξῃς τὰς ἐλπίδας σου εἰς τὸ ὕδωρ, ὁσονδήποτε ἰαματικόν. Μὴ περιβλέψῃς διὰ νὰ ἴδῃς* ***ἄνθρωπον*** *ἐρχόμενον νὰ σὲ βοηθήσῃ. Μὴ κολακευθῇς ὅτι θὰ δυνηθῇς διὰ τῶν ἔργων σου, διὰ τῶν ἀρετῶν σου, διὰ τῶν θυσιῶν σου νὰ σωθῇς.* ***Θέλεις*** *νὰ σωθῇς; Τότε πίστευσον εἰς Ἐμέ, ἀπόβλεψον εἰς Ἐμέ, ἄκουσον τὴν Δημιουργὸν φωνήν Μου νὰ σοὶ λέγῃ: Ἐγέρθητι, σήκωσον τὸν κράββατόν σου καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου Διὰ σὲ ἦλθον Ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον. Διὰ σὲ ὑπέστην στερήσεις καὶ ταλαιπωρίας.*

Διὰ σὲ ἐθεωρήθην ὑπὸ τοῦ Πατρὸς ὡς ἁμαρτωλός, διότι τὰς ἁμαρτίας σου ὅλας τὰς πολυπληθεῖς καὶ βαρυτάτας ἐσήκωσα ἐπὶ τῶν ἁγίων ὤμων μου, ὡς ἐὰν ἐγὼ ἤμην ὁ πράξας αὐτάς. Διὰ σὲ ἐνεπτύσθην καὶ ἐκολαφίσθην καὶ ἐμαστιγώθην καὶ ἐνεπαίχθην καὶ ἐξυβρίσθην. Διὰ σὲ ἐκρεμάσθην ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καὶ ὑπέστην ὅλας ἐκείνας τὰς καυστικὰς ἀλγηδόνας καὶ τὴν φρικτὴν ἀγωνίαν τῆς ὀργῆς τοῦ Πατρὸς καὶ τὴν ἀφόρητον ἐγκατάλειψιν. Θέλεις νὰ σωθῇς; Στηρίχθητι λοιπὸν εἰς τὴν ἰδικήν Μου ἀκλόνητον δύναμιν· ἐγέρθητι, σήκωσον πᾶν βάρος τῆς θέσεώς σου καὶ τῶν καθηκόντων σου καὶ περιπάτει φαιδρὸς καὶ ἀπροσκόπτως.»

Ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ βλέπομεν πλείστας ὅσας τελετὰς ἐπιβαλλομένας εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας, ἀλλ' ὅταν ἐξετάσωμεν αὐτὰς ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Καινῆς Διαθήκης, βλέπομεν ὅτι πᾶσαι ἀναφέρονται εἰς τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐν δὲ τῇ Καινῇ Διαθήκῃ βλέπομεν τὸν Χριστὸν δεικνυόμενον καὶ κηρυττόμενον ὡς τὸν μόνον Σωτῆρα, αὐτοπροσώπως ἀναλαβόντα τὴν σωτηρίαν καὶ διεξάγοντα τὴν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐφαρμογὴν αὐτῆς διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὥστε, ὅστις ***θέλει πράγματι*** *νὰ σωθῇ, εἰς Αὐτὸν δέον νὰ προστρέξῃ, καὶ εἰς Αὐτὸν νὰ συγκεντρώσῃ* ***πᾶσαν*** *ἐλπίδα καὶ πεποίθησιν· τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ᾖ τόσον ἄμεσον καὶ τόσον θαυμαστόν, ὅσον καὶ ἡ θεραπεία τοῦ παραλυτικοῦ: «Ἔγειραι, ἆρον τὸν κράββατόν σου καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου».*

Πᾶς ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκην ἀπόλυτον νὰ θεραπευθῇ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ὑπὸ πᾶσαν αὐτῆς μορφήν. Ἀνάγκη πρὸς τοῦτο νὰ ἀποβάλῃ πᾶν ἴδιόν του πρόγραμμα περὶ τῆς θεραπείας. Ἀνάγκη νὰ ἀποβλέψῃ εἰλικρινῶς καὶ τελείως καὶ ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν Χριστόν· καὶ τότε θὰ ἀκούσῃ ἐκ τῶν χειλέων Αὐτοῦ τὴν χαροποιὰν φωνὴν «Ἔγειραι», δηλαδή, «Εἶσαι τεθεραπευμένος, συγκεχωρημένος, σεσωσμένος!»

Ξ. Π. Μόσχου.

Η ΕΝΟΤΗΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΓΡΑΦΩΝ

Ἡ θεοπνευστία τῶν Γραφῶν ἀποδεικνύεται ἀπὸ διαφόρων ἀπόψεων, μία δὲ τούτων εἶναι ἡ ὀργανικὴ αὐτῶν ἑνότης.

Ἡ ἑνότης αὕτη εἶναι ἀρχέτυπος· ἡ Παλαιὰ καὶ ἡ Νέα Διαθήκη παρουσιάζουν μίαν κοινὴν διάταξιν, ἱστορικήν, διδακτικὴν καὶ προφητικήν, ἀποβλέπουσαν εἰς τὸ παρελθόν, τὸ ἐνεστὼς καὶ τὸ μέλλον.

Αἱ ἅγιαι Γραφαὶ εἶναι μιὰ συλλογὴ διαφόρων συγγραμμάτων, διαφερόντων ἀπ' ἀλλήλλων κατὰ τὸ ὕφος καὶ τὸ θέμα· ἄλλα εἶναι ἱστορικά, ἄλλα νομοθετικά, ἄλλα ποιητικά, ἄλλα προφητικὰ καὶ ἄλλα συμβολικά. Ἔχομεν πεντήκοντα ἢ ἑξήκοντα βιβλία, ἔργα τεσσαράκοντα περίπου ἀτόμων, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ξένων πρὸς ἄλληλα, συγγραφέντα δὲ εἰς ἐποχὰς πολὺ μεμακρυσμένος ἀπ' ἀλλήλων καὶ εἰς χώρας

πολὺ ἀπεχούσας ἀπ' ἀλλήλων, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐχθρικάς, εἰς τρεῖς διαφόρους γλώσσας· οἱ δὲ συγγραφεῖς, ὡς ἐμφαίνουν τὰ ἔργα των ταῦτα, διαφέρουν πολὺ ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν μόρφωσιν· παρ' ὅλας ὅμως τὰς φαινομενικὰς ταύτας ἀντιθέσεις, ὑπάρχει πλήρης συμφωνία μεταξὺ ὅλων τῶν βιβλίων τούτων καὶ ὡς πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ ὡς πρὸς τὰ καθέκαστα· ἡ ποικιλία εἶναι ποικιλία ἐν τῇ ἑνότητι καὶ ἡ ἑνότης ἑνότης ἐν τῇ ποικιλίᾳ. Ὅσον δὲ βαθύτερον ἐγκύπτῃ τις εἰς τὴν μελέτην τῶν συγγραμμάτων τούτων, τόσον μᾶλλον θαυμάζει τὴν ἁρμονίαν των ἐν συνόλῳ, ἀκόμη καὶ ὅταν πραγματεύωνται τὰ αὐτὰ θέματα ἀπὸ διαφόρων ἀπόψεων. Οὔτε ἡ δυσμενεστέρα κριτικὴ καθ' ὅλον τὸ διαρρεῦσαν διάστημα τῶν 3000 ἐτῶν ἠδυνήθη νὰ ἀποδείξῃ πραγματικὴν καὶ ἀσυμβίβαστον ἀντίφασιν μεταξὺ τῶν μαρτυριῶν καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν.

Πῶς ἐξηγεῖται τοῦτο; Μόνον ἐὰν παραδεχθῶμεν στοιχεῖον ὑπερφυσικόν, διακρῖνον τὸ σύνολον τῶν συγγραμμάτων τούτων ἀπὸ κάθε ἄλλο σύγγραμμα — στοιχεῖον ὑπερφυσικὸν ἐν αὐτῇ τῇ γενέσει τοῦ ἔργου — τὴν Θείαν Διάνοιαν ἥτις ἐσχεδίασε καὶ ἐνέπνευσε τὸ ὅλον ἔργον, ὡς ἀποκάλυψιν τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς, πρὸς φωτισμὸν καὶ καθοδηγίαν αὐτοῦ διὰ τῶν περιπετειῶν τοῦ βίου πρὸς τὸν τελικὸν αὐτοῦ σκοπόν. Οὕτως ἐξηγεῖται καὶ βεβαιοῦται ἡ ἁρμονία ὅλων τῶν μερῶν τοῦ ἔργου πρὸς ἄλληλλα καὶ πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ ὅλου, ἀπὸ οἵας δήποτε δὲ ἀπόψεις καὶ ἂν ἐξετασθῇ ἡ ἑνότης αὕτη εἶναι πραγματικὴ καὶ ἀνωτέρα πάσης ἀντιλογίας.

Ὁ Ναὸς τοῦ Σολομῶντος πρὶν θεμελιωθῇ ἐπὶ τοῦ ὄρους Μοριᾶ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα εἶχε προετοιμασθῇ λίθος πρὸς λίθον, τόσον τελείως καὶ ἐπακριβῶς, ὥστε νὰ δύναται νὰ προσαρμοσθῇ ἕκαστον μέρος αὐτοῦ πρὸς τὸ ἕτερον χωρὶς τροποποίησιν, ὡς δ' ἐκ τούτου μανθάνομεν ὅτι καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς συμπήξεως αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους Μοριᾶ δὲν ἠκούσθη ἦχος σφυρίου ἢ σμίλης ἢ ἄλλου ἐργαλείου. Πῶς λοιπὸν ἐξησφαλίσθη ἡ τελεία αὕτη προσαρμογὴ ὅλων τῶν μερῶν εἰς ἓν ἐναρμόνιον σύνολον ἐκπάγλου ὡραιότητος καὶ μεγαλοπρεπείας; Πῶς ἐξηγεῖται ἡ ἄπταιστος συνεργασία τῶν ἐν τοῖς λατομείοις λιθοκόπων καὶ λιθοξόων, τῶν ἐν τοῖς συνεργείοις ξυλουργῶν καὶ ἄλλων τεχνιτῶν, μετὰ τῶν ἐπὶ τοῦ ὄρους Μοριᾶ κτιστῶν; Ὁ νοῦς τοῦ ἀρχιτέκτονος, ὁ σχεδιάσας τὸ ὅλον ἔργον, ὑπῆρξεν ὁ κρῖκος, ὅστις ἐξησφάλισε τὴν ἑνότητα αὐτοῦ. ***Μία κυρίαρχος διάνοια*** διέπουσα τὸ πᾶν ἐξηγεῖ τὴν ἑνότητα τῶν Γραφῶν. Ὅπως ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ ἀρχιτέκτονος τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος προϋπῆρξε, τέλειος, ὁ ναὸς οὗτος, πρὶν ἢ ἀρχίσουν οἱ ἐργάται τὴν κατὰ μέρος ἐργασίαν, οὕτως ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ Θείου Ἀρχιτέκτονος, τὸ σχέδιον τῆς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἀποκαλύψεως Ἑαυτοῦ προϋπῆρξε τέλειον καὶ ἐναρμόνιον, πρὶν ἢ παραδοθῇ πρὸς ἐκπόνησιν εἰς τοὺς ἐργάτας τῶν θείων βουλῶν.

Πρῶτος ἐκ τῶν ἐργατῶν τούτων ὑπῆρξεν ὁ Μωϋσῆς, ὅστις ἔθεσε τὰ θεμέλια, ἀγνοῶν ποῖος θὰ ἔκτιζε μετ' αὐτόν, ἢ ποία θὰ ἦτο ἡ μορφὴ τῆς οἰκοδομῆς. Επηκολούθησαν ἀλλεπάλληλοι ἐργάται, συμβάλλοντες ἕκαστος τὸ μέρος του εἰς τὸ ὅλον ἔργον, ἕκαστος δὲ κατανοῶν τὴν ἐναρμόνιον συμφωνίαν τοῦ ἰδικοῦ του ἔργου πρὸς

τὰ προηγηθέντα, ἀλλὰ μὴ δυνάμενος νὰ προΐδῃ τὴν τελικὴν ἑνότητα τοῦ μεγαλειώδους ἔργου, τὸ ὁποῖον ἤθελε συντελεσθῇ μετὰ παρέλευσιν αἰώνων. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα ἐκεῖνο, ἀθορύβως καὶ ἄνευ συνεννοήσεως, προσετέθησαν ἕν καθ' ἕν, τὰ στοιχεῖα τοῦ ἔργου—ἀπὸ τῆς Γενέσεως—τῶν θεμελίων—μέχρι τῆς Ἀποκαλύψεως, ἥτις εἶναι ἡ ἔκπαγλος κορωνὶς τῶν θείων ὁράσεων.

Ἡ ἑνότης τῶν ἁγίων Γραφῶν εἶναι ***ἱστορική***. Εἶναι ἑνιαῖον ἱστορικὸν σύγγραμμα ἐκ πολλῶν στοιχείων ἀποτελούμενον· εἶναι ἡ ἱστορία τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν ὑπὸ τὸν τύπον τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ ἔθνους ἐξιστορεῖ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα διὰ τῶν ἀνθρωπίνων διανοιῶν. Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς καὶ προόδου αὐτοῦ μέχρι τῆς ἀποστασίας καὶ αἰχμαλωσίας αὐτοῦ, τὸ κυρίως ἱστορικὸν μέρος τῆς Γραφῆς ἀσχολεῖται μὲ τὰς τύχας τοῦ λαοῦ τούτου, τὴν δὲ κοσμικὴν ἱστορίαν, τοὺς «καιροὺς τῶν ἐθνῶν» ἀκροθιγῶς μόνον πραγματεύεται, ἀλλὰ καὶ τότε ἀκόμη μετὰ τῆς αὐτῆς ἱστορικῆς ἀκριβείας. Αἱ προφητεῖαι, ἡ «προεξόφλησις τῆς ἱστορίας,» ἀναλαμβάνουν τὸν διακοπέντα μῖτον τῆς ἀφηγήσεως καὶ μᾶς εἰκονίζουν τὸ μέλλον, ὅτε ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς θέλει καταλάβει πάλιν τὴν ἀπωλεσθεῖσαν θέσιν του μεταξὺ τῶν ἐθνῶν τοῦ κόσμου,—τύπος τῆς τελικῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ πνευματικοῦ Ἰσραήλ.

Ἡ ἑνότης τῶν Γραφῶν εἶναι ***οἰκονομική***. Εἰς ἑκάστην, δηλαδή, περίοδον αὐτῶν παρατηροῦνται σταθερῶς ὡρισμένοι τινὲς χαρακτῆρες ἢ γνωρίσματα, κατὰ τὴν ἑξῆς σειρὰν διαδεχόμενα ἄλληλα: α) αὐξάνεται τὸ πνευματικὸν φῶς—ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν πνευματικῶν ἀληθειῶν, β') ἡ πνευματικὴ ζωὴ χαλαροῦται, γ') οἱ πιστοὶ συνταυτίζονται μὲ τὸν κόσμον, δ') ἀναπτύσσεται τεραστίως ὁ κατὰ κόσμον πολιτισμός, ε') ἡ ἀνάπτυξις τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ ἰσοφαρίζονται, στ') ἐπέρχεται ἀποστασία ἐκ μέρους τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ, ζ') ἡ τελικὴ κρίσις ἐπέρχεται. Εἰς κάθε περίοδον ἀναφύονται αἱ φάσεις αὗται τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ἡμεῖς δὲ σήμερον ζῶμεν ἐν τῇ τελευταίᾳ, μάρτυρες αὐτόπται τῆς Μιᾶς Δυνάμεως ἥτις τὰς διέπει πάσας.

Ἡ ἑνότης τῶν Γραφῶν εἶναι ***προφητική***. Ἓν καὶ μόνον εἶναι τὸ κεντρικὸν σημεῖον πάσης προφητείας καὶ ὅλων τῶν προφητειῶν, ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ, αἱ δύο ἐλεύσεις τοῦ Βασιλέως αὐτῆς. Ἡ πρώτη Αὐτοῦ ἔλευσις ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ δυνατὴν τὴν συμμετοχὴν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν Βασιλείαν Του, καὶ ἡ δευτέρα σκοπεύει τὴν ἀποκατάστασιν τῆς Βασιλείας ταύτης ἐν δόξῃ. Περὶ τὰ δύο δὲ ταῦτα σημεῖα περιστρέφεται ὁλόκληρος ἡ προφητεία. Μὲ τὸν Ἰσραὴλ ἀσχολεῖται ἡ προφητεία μόνον καθ' ὅσον σχετίζεται πρὸς τὴν Βασιλείαν ἐκείνην, μὲ τοὺς Ἐθνικοὺς δὲ μόνον ἐν σχέσει πρὸς τὸν Ἰσραήλ. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη περιέχει ἑξακοσίας ἑξήκοντα ἓξ γενικὰς προφητείας, ἐκ τῶν ὁποίων 333 ἀναφέρονται πρὸς τὸν Μεσσίαν καὶ ἐν Αὐτῷ καὶ Μόνῳ συναντῶνται.

Ἡ ἑνότης τῶν Γραφῶν εἶναι ἐπομένως προσωπική: «***Ἰδοὺ ἐν τῷ τόμῳ τοῦ βιβλίου γέγραπται περὶ Ἐμοῦ***».

Ἓν ὑπάρχει βιβλίον καὶ ἓν τὸ θέμα αὐτοῦ. Ὁ Χριστὸς εἶναι τὸ κέντρον τῆς προφητείας ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ καὶ τῆς ἱστορίας ἐν τῇ Νέᾳ Διαθήκῃ. Ἀπὸ τοῦ

τρίτου μέρους Κεφαλαίου τῆς Γενέσεως μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Μαλαχίου, Αὐτὸς πληροῖ τὸ ἱστορικὸν καὶ προφητικὸν πλαίσιον. Ὄχι μόνον αἱ τριακόσιαι τριάκοντα τρεῖς προφητεῖαι εὑρίσκουν ἐν Αὐτῷ τὴν ἐκπλήρωσίν των, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ προσώπῳ Του οἱ τύποι καὶ αἱ τελεταὶ εὑρίσκουν τὴν μόνην των ἑρμηνείαν. Αὐτὸν προεξοφλητικῶς ἐκπροσωποῦν διάφορα ἱστορικὰ πρόσωπα τῆς Π. Διαθήκης, τὴν δὲ διακονίαν Του πα;ίστοῦν εἰκονικῶς διάφορα ἱστορικὰ γεγονότα. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη εἶναι κλεῖθρον, τῆς ὁποίας ἡ κλεὶς εἶναι ὁ Χριστός. Δι᾽ ὅλης τῆς Ἁγίας Γραφῆς δυνάμεθα νὰ ἀνιχνεύσωμεν καὶ παρακολουθήσωμεν τὸν Χριστὸν καὶ τὸ ἔργον Αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος. Εἰς οἱονδήποτε σημεῖον καὶ ἂν ἀρχίσῃ τις, εὑρίσκει θέμα ὅπως κηρύξῃ τὸν Χριστόν. Τὸ σκιαγράφημα, κατ᾽ ἀρχὰς ἁπλοῦν σχέδιον, ἄχρουν, συμπληροῦται βαθμηδὸν ὑπὸ τῶν ἀλληλοδιαδόχων ζωγράφων, ἑωσοῦ ἐν τῷ πληρώματι τοῦ χρόνου, μετὰ παρέλευσιν αἰώνων, μᾶς παρέχεται ἡ τελεία εἰκών, ζῶσα καὶ παλλομένη, τοῦ Μεσσίου, τοῦ Λυτρωτοῦ τοῦ Κόσμου.

Ἡ ἑνότης τῶν Γραφῶν εἶναι **ἑνότης διδασκαλίας**. Ἐν ὅλῃ τῇ κλίμακι τῆς ἠθικῆς διδαχῆς τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, δὲν ὑπάρχει ἀσυνέπεια ἢ νόθευσις. Σημειοῦμεν δὲ ὅτι ἡ Γραφὴ διδάσκει καὶ τονίζει, ὅτι ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ πνευματικῆς θρησκείας καὶ φυσικῆς θρησκείας.

Ὑπάρχει φυσικὴ θρησκεία. Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἡμάρτανεν ἀλλ᾽ ἔμενε πιστὸς εἰς τὸν Θεόν, ἡ ἀνθρωπότης θὰ εἶχεν ὡς θεμελιώδη ἀρχὴν καὶ βάσιν τῆς ὑπάρξεώς της, τὴν παγκόσμιον πατρότητα τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν παγκόσμιον ἀδελφότητα τῶν ἀνθρώπων· ἡ ἀπαίτησις τοῦ Θεοῦ ἀπέναντι τοῦ ἀνθρώπου θὰ ἦτο ἡ φυσικὴ ἀπαίτησις ὑπακοῆς πατρὸς ἀπέναντι υἱοῦ. Ἀλλ᾽ ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς παρακοῆς ἐξέπεσεν ἐκ τῆς υἱκῆς σχέσεως πρὸς τὸν Θεόν, ἀπεκήρυξε τὴν πατρότητα τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἰδίαν του ὑποχρέωσιν καὶ ὑποταγήν. Ἐχρειάσθη ὡς ἐκ τούτου, νὰ ἀποκατασταθῇ ἐκ νέου ἡ σχέσις αὐτη ἡ πνευματική, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἦλθεν ὁ Χριστὸς εἰς τὸν κόσμον, ἵνα ἐν Αὐτῷ ἀποκατασταθῇ καὶ πάλιν ἡ πατρότης τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ ἡ ἀδελφότης μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ μόνον διὰ τοὺς πιστεύοντας εἰς Αὐτὸν καὶ ἀποδεχομένους τὴν θυσίαν Του ὑπὲρ τῆς σωτηρίας των. Ἤδη ἐπιβάλλεται νέα ὑπακοή, βασιζομένη οὐχὶ ἐπὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ Θεοῦ ὡς δημιουργοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὡς προνοοῦντος περὶ αὐτοῦ εἰς ὅλα τὰ ἀποβλέποντα τὴν ζωήν, ἀλλὰ στηριζομένη ἐπὶ τῆς νέας δημιουργίας, — τῆς ἀναγεννήσεως — καὶ ἐπὶ τῆς χάριτος. Οὕτω δὲ μανθάνει ὁ ἄνθρωπας ὅτι ὑπάρχει ὑπερφυσικὴ ἀγάπη καὶ ζωή.

Τονίζομεν ἐνταῦθα ὅτι ἐπὶ τῶν δογματικῶν καὶ ἠθικῶν τούτων διδαγμάτων ὑπάρχει ἀπόλυτος συμφωνία καθ᾽ ὅλην τὴν Γρφήν, ἐκ μέρους ὅλων τῶν συγγραφέων αὐτῆς. Τὸ ἑνιαῖον τῆς διδασκαλίας αὐτῶν μᾶς καταπλήττει. Ἀκόμη δὲ καὶ ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει φαινομενική τις διαφωνία, ὡς μεταξὺ τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Ἰακώβου, ἡ ἐμβριθεστέρα μελέτη τῶν ἐπιστολῶν των μας πείθει ὅτι ὑπάρχει ἀπόλυτος συμφωνία, ὅτι ἱστάμενοι οὕτως εἰπεῖν ράχιν πρὸς ράχιν, ἠγωνίζοντο κατὰ

κοινῶν ἐχθρῶν ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ θεμελιώδους δόγματος, τῆς πίστεως, ἥτις ἄνευ ἔργων εἶναι νεκρά.

Παρατηροῦμεν προσέτι, ὅτι ἡ Γραφὴ παρουσιάζει προϊοῦσαν ἀποκάλυψιν τῆς ἀληθείας, ὡς ἔδειξεν ὁ σοφὸς Bernhard ἐν τῷ συγγράμματί του «Ἡ πρόοδος τῆς Δογματικῆς ἐν τῇ Νέᾳ Διαθήκῃ». Οὗτος δεικνύει ὅτι μόλον ὅτι τὰ βιβλία τῆς Νέας Διαθήκης δὲν εὑρίσκονται κατατεταγμένα καθ' ἣν σειρὰν ἐγράφησαν, ἡ σειρὰ αὕτη δὲν δύναται ὅμως νὰ μεταβληθῇ χωρὶς βλάβην πρὸς τὴν ἁρμονίαν καὶ συμμετρίαν τοῦ ὅλου ἔργου, καθότι ὑπάρχει μία κανονικὴ ἀνάπτυξις διδασκαλίας, ἥτις ἄρχεται ἀπὸ τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου καὶ κορυφοῦται λήγουσα εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Ἰωάννου.

Παρομοίαν δὲ προοδευτικότητα δόγματος δύναταί τις νὰ ἀνεύρῃ καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, καί, τὸ θαυμαστότερον ὅλων, ἡ τοιαύτη ἑνότης διδασκαλίας δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ τελείως καταληπτὴ πρὸ τοῦ νὰ περατωθῇ ὁλόκληρος ἡ Γραφή. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰωάννης περατώνων τὴν Ἀποκάλυψιν ἐθέσπισεν, ὅπως μηδὲν προστεθῇ ἢ ἀφαιρεθῇ ἐκ τοῦ Βιβλίου.

Ἡ ἑνότης τῶν Γραφῶν εἶναι *ἐπιστημονική*. Ἡ Ἁγία Γραφὴ δὲν εἶναι σύγγραμα ἐπιστημονικὸν ἀλλ' ἀκολουθεῖ ἕνα νόμον συνεπῶς, διασταυρουμένη ἐνίοτε μὲ τὴν Ἐπιστήμην, ἀλλ' οὐδέποτε παρεκτρεπομένη ἐκ τῆς ἰδίας της πορείας.

Σημειωτέον πρῶτον, ὅτι ἐν τῇ Γραφῇ δὲν εὑρίσκεται οὐδεμία ρητὴ ἀπόφανσις ἐπιστημονική, ἢ προεξόφλησις ἐπιστημονικοῦ ζητήματος. Δεύτερον, ἡ ἐλαστικότης τῶν φράσεων—πολλάκις δημωδῶν—μὲ τὰς ὁποίας ἐκφράζει ἀληθείας τινάς, ἐπιτρέπει νὰ ὑπονοηθῇ πᾶσα ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια, ὡς συμβαίνει μὲ τὸ βελανίδιον, ἐν τῷ ὁποίῳ περικλείεται τὸ ἔμβρυον τῆς δρυός. Οἱ συγγραφεῖς τῶν ἱερῶν βιβλίων ἐφωτίσθησαν ὅπως μὴ περιπέσωσιν εἰς λάθη τοιαύτης φύσεως, ἀλλὰ ὅπως μεταχειρισθῶσι γλῶσσαν ἥτις, χωρὶς νὰ ἀποκαλύπτῃ ἐπιστημονικὰς ἀληθείας ἐκ τοῦ προτέρου, νὰ συμφωνῇ πρὸς ταύτας ἅμα γίνωσιν γνωσταί.

Ἡ γλῶσσα τῶν ἱερῶν συγγραμμάτων εἶναι τόσον ἐλαστικὴ καὶ εὐλύγιστος, ὥστε νὰ γίνεται καταληπτὴ ὑπὸ τῶν ἀμαθῶν, ἐνῷ διαστέλλεται πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν εὐπαιδεύτων. Τοῦτο μᾶς ἀποδεικνύει ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη, ἥτις εὑρίσκεται ἐν συμφωνίᾳ πρὸς τὴν γλῶσσαν τῶν Γραφῶν. Ἡ γενικὴ συμφωνία μεταξὺ τῆς Μωσαϊκῆς ἀφηγήσεως τῆς κοσμογονίας μετὰ τῶν τελευταίων ἀνακαλύψεων τῆς ἀστρονομίας καὶ τῆς χημείας, τῆς γεωλογίας καὶ τῆς παλαιοντολογίας εἶναι ἀπόδειξις ὅτι ὁ δημιουργήσας τοὺς κόσμους ἦτο ὁ ἐμπνεύσας τὴν ἱερὰν Βίβλον.

Τελευταῖον, ἡ ἑνότης τῶν Ἁγίων Γραφῶν *εἶναι ὀργανικὴ ἑνότης*, τουτέστιν ἡ ἑνότης ἑνὸς ἑνιαίου ὀργανισμοῦ. Ὅταν δὲ λέγωμεν ἑνότης ὀργανική, ὑπονοοῦμεν ***τρία τινά***, πρῶτον ὅτι ***ὅλα τὰ μέρη τοῦ ὀργανισμοῦ ἐκείνου εἶναι ἀπαραίτητα πρὸς τὴν ἑνιαίαν του ὕπαρξιν· δεύτερον ὅτι ὅλα εἶναι ἀναγκαῖα πρὸς συμπλήρωσιν ἀλλήλλων· τρίτον ὅτι ὅλα τὰ μέρη διέπονται ὑπὸ μιᾶς ζωτικῆς ἀρχῆς.***

Ἂς ἐφαρμόσωμεν εἰς τὰς Ἁγίας Γραφὰς τοὺς τρεῖς τούτους ὀργανικοὺς νόμους

1) Ὅλα τὰ βιβλία τὰ ἀποτελοῦντα τὰς Ἁγίας Γραφὰς εἶναι ἀναγκαῖα πρὸς

τὴν ἑνότητα τοῦ ὅλου κανόνος. Ἐὰν παραλείψητε κανὲν ἐξ αὐτῶν, ὁ κῶδιξ τοῦ Θείου λόγου θὰ ἀκρωτηριασθῇ, ὅπως θὰ συνέβαινεν εἰς τὸ σῶμα ἐὰν ἀπεκόπτετο ἔστω καὶ ὁ μικρὸς δάκτυλος τῆς χειρός.

Λαμβάνομεν ὡς παράδειγμα τὸ βιβλίον τῆς Ἐσθήρ, τὸ ὁποῖον ὑπὸ πολλῶν κριτικῶν ἐθεωρήθη περιττόν, καὶ μάλιστα ὡς μὴ ἀναφέρον οὐδὲ ἅπαξ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι ἡ τελειοτάτη ἔκθεσις τῆς θείας Προνοίας. Δεικνύει θείαν Χεῖρα ὄπισθεν καὶ ἄνωθεν τῶν ἀνθρωπίνων βουλῶν, ἐνῷ ἐξ ἄλλου ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου μένει ἀπαραβίαστος. Δεικνύει πῶς ἡ θεία Πρόνοια μετατρέπει τὰς πονηρὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων ἐπ' ἀγαθῷ, πῶς ἐκ τοῦ ἀφανοῦς, ἡ κεκρυμμένη Χεὶρ κινεῖ, διευθετεῖ, διέπει τὰ πάντα.

2ον) Ὅλα τὰ μέρη τοῦ ὀργανισμοῦ εἶναι συμπληρωματικὰ ἀλλήλων, καὶ ἐπομένως ἀναγκαῖα Ὁ πολὺς Cuvier ἐξέφρασεν εἰς ὅρους ἐπιστημονικοὺς τὸν νόμον τοῦτον τῆς ἑνότης. Ἀφοῦ ὅλα τὰ συστατικὰ μέρη ἑνὸς ὀργανισμοῦ ἀνταποκρίνονται πρὸς ἄλληλα, καὶ ἀλληλοσυμπληροῦνται, ἕπεται ὅτι οὐδὲν ἐξ αὐτῶν δύναται νὰ μεταβληθῇ χωρὶς νὰ ἐπέλθῃ μεταβολὴ καὶ εἰς τὸ ἀντίστοιχον μέρος, κατ' ἀκολουθίαν δὲ λογικήν, δεδομένου τοῦ ἑνὸς χωριστά, δύναται νὰ ἐξαχθῇ καὶ ἡ ὕπαρξις καὶ ἡ φύσις τοῦ ἄλλου. Παραδείγματος χάριν, ὁ αἰχμηρὸς ὀδοὺς τοῦ λέοντος ἀπαιτεῖ ἰσχυρὰν σιαγόνα,—ἡ σιαγὼν αὕτη ἀπαιτεῖ κρανίον κατάλληλον διὰ τὴν πρόσφυσιν ἰσχυρῶν κινητηρίων μυῶν διὰ τὴν μάσσησιν καὶ τὰς κινήσεις τῆς κεφαλῆς. Τὸ τοιοῦτον προϋποθέτει ὠμοπλάτην ἰσχυρὰν καὶ πλατεῖαν. Συνεπῶς καὶ τὰ τμήματα τοῦ ἄνω μέλους πρέπει νὰ ἐπιτρέπουν τὴν στροφὴν τοῦ προσθίου ποδὸς πρὸς τὰ ἄνω, νὰ εἶναι δὲ ἐφωδιασμένοι οἱ πόδες μὲ ὄνυχας ἰσχυρούς, ὥστε νὰ κρατῶσιν ἀσφαλῶς τὴν λείαν. Βλέπομεν ὅτι ἀπὸ ἕνα ὀδόντα, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀναπαραστήσῃ τις τὸν λέοντα, ἐὰν εἶχεν ἐξαφανισθῇ τὸ εἶδος του ἐκ τῆς γῆς. Καὶ οἱ ἀρχαῖοι τοῦτο ἀναγνωρίζοντες, ἔλεγον «ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα».

Ἐν τῷ προκειμένῳ λέγομεν, ὅτι τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια εἶναι ἀπαραίτητα πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὴν ὅλην Γραφήν. Ἕκαστον παρουσιάζει τὸ αὐτὸ θέμα ἀπὸ διαφόρου ἀπόψεως, ἐκ δὲ τοῦ συνόλου τῶν ἀπόψεων τούτων, προκύπτει ἓν θεῖον Πρόσωπον, ὡς διὰ προβολέως εἰκονισθὲν ἐνώπιόν μας—ὡς ἀντικείμενον ἔχον διαστάσεις καὶ ἀναλογίας.

Ὁ μὲν Ματθαῖος ἔγραφε διὰ τοὺς Ἰουδαίους, δεικνύων τὸν Ἰησοῦν ὡς τὸν ἀναμενόμεν Μεσσίαν καὶ Βασιλέα,—τὸν βασιλικὸν Νομοθέτην. Ὁ Μάρκος ἔγραφε διὰ τοὺς Ρωμαίους, παρουσιάζων Αὐτὸν ὡς τὴν Δύναμιν τοῦ Θεοῦ, τὸν πανίσχυρον ἐργάτην σημείων πνευματικῶν τε καὶ ὑλικῶν. Ὁ Λουκᾶς γράφων διὰ τοὺς Ἕλληνας, Τὸν παρουσιάζει ὡς τὴν Σοφίαν τοῦ Θεοῦ, τὸν ἀνθρώπινον Διδάσκαλον καὶ φίλον. Τέλος, ὁ Ἰωάννης, συμπληρῶν τὰ ἄλλα Εὐαγγέλια, Τὸν δεικνύει ὡς Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἔχοντα καὶ δίδοντα ζωὴν αἰώνιον. Ταῦτα δὲν εἶναι τὰ εὐαγγέλια τοῦ Ματθαίου, τοῦ Μάρκου κλ, ἀλλὰ τὸ Ἑνιαῖον Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, κατὰ Ματθαῖον, κατὰ Μάρκον, κατὰ Λουκᾶν καὶ κατὰ Ἰωάννην. Τὰ πρῶτα τρία παρουσιάζουν τὸ ἄτομον καὶ τὸν βίον τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τῆς ἐξωτερικῆς, τῆς γηΐνης

ἀπόψεως·—τὸ τελευταῖον, ἀπὸ τῆς ἐσωτέρας, τῆς οὐρανίου ἀπόψεως. Ἐν τῇ ἀρχῇ ἑκάστου Εὐαγγελίου τονίζεται, κατὰ μὲν τὸν Ματθαῖον, ἡ γενεαλογία Αὐτοῦ, κατὰ τὸν Μάρκον ἡ μεγαλοπρέπεια Αὐτοῦ, κατὰ Λουκᾶν ἡ ἀνθρωπότης Αὐτοῦ, κατὰ τὸν Ἰωάννην ἡ πίστης Αὐτοῦ. Ὁμοίως καὶ εἰς τὸ τέλος, ὁ μὲν Ματθαῖος τονίζει τὴν ἀνάστασίν Του, ὁ Μάρκος τὴν Ἀνάληψίν Του, ὁ Λουκᾶς τὴν εὐλογίαν καί τὴν ὑπόσχεσιν μεθ' ἧς ἀπεχωρίσθη τῶν μαθητῶν Του, ὁ δὲ Ἰωάννης τὴν νύξιν περὶ τῆς Δευτέρας Του Ἐλεύσεως.

Καὶ αἱ Ἐπιστολαὶ ὡσαύτως εἶναι ἀπαραίτητοι ἡ μία πρὸς τὴν ἄλλην καὶ πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ὅλου. Πέντε εἶναι οἱ συγγραφεῖς αὐτῶν, ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ κύκλῳ τῆς ἀληθείας. Τοῦ Παύλου τὸ ὑψηλὸν θέμα εἶναι ἡ Πίστις, καὶ αἱ σχέσεις τῆς πίστεως πρὸς τὴν δικαίωσιν, τὸν ἁγιασμόν, τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Χριστοῦ, τὴν χαρὰν καὶ τὴν δόξαν. Ὁ Ἰάκωβος πραγματεύεται περὶ τῶν ἔργων, καὶ τῆς σχέσεως αὐτῶν πρὸς τὴν πίστιν. Δὲν ἀποτελεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Παῦλον ἀλλὰ τὸν συμπληροῖ δογματικῶς. Ὁ Πέτρος ἀσχολεῖται μὲ τὴν Ἐλπίδα, ὡς ἔμπνευσιν τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. Τὸ θέμα τοῦ Ἰωάννου εἶναι ἡ Ἀγάπη, καὶ ἡ σχέσις αὐτῆς πρὸς τὸ φῶς καὶ τὴν ζωὴν τοῦ Θεοῦ, ὡς φανεροῦνται ἐν τῷ πιστῷ. Ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ του παρουσιάζει τὴν αἰώνιον ζωὴν ἐν τῷ Χριστῷ·—ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς του δεικνύει τὴν αἰώνιον ζωὴν ὡς ἐμφανιζομένην ἐν τῷ πιστῷ. Ὁ Ἰούδας καλεῖ τὴν προσοχὴν εἰς τὴν ἀποστασίαν—τὴν καταστοφὴν τῆς πίστεως, τὴν ἀπάτην τῶν ψευδῶν ἐλπίδων, τὴν ψύξιν τῆς ἀγάπης καὶ τὴν κατάρρευσιν τῶν καλῶν ἔργων. Ποῖον ἐξ ὅλων τῶν συγγραφέων τούτων ἠδυνάμέθα νὰ παραλείψωμεν ἐκ τῆς Νέας Διαθήκης;

Ἡ ἑνότης τῶν Ἁγίων Γραφῶν εἶναι ἡ ἑνότης ἑνὸς ἑνίαίου ὀργανισμοῦ. Ὁ Δεκάλογος ἀπαιτεῖ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἐπὶ τοῦ Ὄρους Ὁμιλίας. Ἡ προφητεία τοῦ Ἡσαΐου περὶ τοῦ ἐλευσομένου Μεσσίου καθιστᾷ ἀπαραίτητον τὴν ἀφήγησιν τῶν Εὐαγγελιστῶν. Τὸ ὅραμα καὶ αἱ προρρήσεις τοῦ Δανιὴλ εὑρίσκουν ἀκριβῆ κατοπτρισμὸν εἰς τὸ βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως. Τὸ Λευϊτικὸν ἑρμηνεύει τὴν Ἐπιστολήν πρὸς Ἑβραίους καὶ ἑρμηνεύεται ὑπ' αὐτῆς. Οἱ Ψαλμοὶ ἐκφράζουν τὴν ὑψίστην ἠθικὴν καὶ πνευματικότητα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης·—συνδέουν τὸν Μωσαϊκόν Νόμον μὲ τὴν θεῖαν Ἠθικὴν τῶν Εὐαγγελίων καὶ τῶν Ἐπιστολῶν. Τὸ Πάσχα προεικονείζει τὸν Δεῖπνον τοῦ Κυρίου καὶ ὁ Δεῖπνος ἐξηγεῖ καὶ τελειοποιεῖ τὸ Πάσχα. Καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ μικρὸν βιβλίον τοῦ προφήτου Ἰωνᾶ, συντελεῖ εἰς ὑψιλοτέραν κατανόησιν τοῦ ὑπερόχου Εὐαγγελίου κατὰ Ἰωάννην, ἐνῷ ἡ Ρούθ καὶ ἡ Ἐσθὴρ δίδουν νύξιν προφητικὴν περὶ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων. Ὅταν δὲ φθάσωμεν εἰς τὰ τελευταῖα κεφάλαια τῆς Ἀποκαλύψεως, εὑρισκόμεθα εἰς μυστηριώδη ἐπαφὴν πρὸς τὰ πρῶτα κεφάλαια τῆς Γενέσεως· ὡς ἐν τῷ κύκλῳ χρυσοῦ δακτυλίου, τὰ δύο ἄκρα ἑνοῦνται καὶ συγχωνεύονται. Ἡ Γενέσις μας διδάσκει τὰ περὶ τῆς πρώτης Δημιουργίας, ἡ Ἀποκάλυψις τὰ τῆς Νέας Δημιουργίας—περὶ τῆς νέας Γῆς καὶ τῶν νέων Οὐρανῶν, τοῦ ποταμοῦ τοῦ ὕδατος τῆς ζωῆς, τοῦ Δένδρου τῆς ζωῆς, ἀντίστοιχα τοῦ ποταμοῦ τοῦ διαβρέχοντος τὸν ἐπίγειον ἐκεῖνον Παρά-

δεισον τῆς Ἐδέμ καὶ τοῦ ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ δένδρου. Ἐκεῖ ἀναγινώσκομεν περὶ τοῦ Θεοῦ, ὅστις κατήρχετο καὶ συνδιελέγετο μὲ τὸν ἄνθρωπον, ἐνόσῳ εὑρίσκετο εἰς τὴν ἀρχικήν του ἀναμάρτητον κατάστασιν· ἐδῶ διδασκόμεθα ὅτι ὁ Θεὸς θέλει σκηνώσει μετὰ τῶν σεσωσμένων ἐν τῇ ἐπουρανίῳ Ἱερουσαλήμ, ὅπου οὐδὲν θὰ βλάπτῃ, οὐδὲν θὰ λυπῇ, καὶ ὅπου ἡ ἁμαρτία καὶ ἡ κατάρα τῆς ἁμαρτίας θὰ λείψωσι διὰ παντός.

Τρίτος καὶ τελευταῖος νόμος τῆς ὀργανικῆς ἑνότητος εἶναι, ***ὅτι τὸν ὀργανισμὸν ὁλόκληρον πρέπει νὰ διέπῃ ἓν ἑνιαῖον στοιχεῖον ζωῆς***. Ἡ ζωὴ τοῦ Θεοῦ περιλαμβάνεται εἰς τὸν λόγον Αὐτοῦ, ὁ δὲ λόγος οὗτος εἶναι **ζῶν**. Εἶναι κάτοπτρον, ἀλλὰ τοιοῦτον κάτοπτρον οἷον ὁ ζῶν ὀφθαλμός. Εἶναι σπέρμα, ἐγκρύπτον τὴν ζωτικότητα τοῦ Θεοῦ. Εἶναι ρομφαία ἥτις πανσόφως εἰσχωρεῖ εἰς τὰ μύχια τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας καὶ μὲ παντοδυναμίαν διαπερᾷ αὐτήν. Κρατεῖτε τὴν Βίβλον ταύτην μετὰ σεβασμοῦ, διότι ἔχετε εἰς τὴν χεῖρά σας βιβλίον ζῶν. Ὁμιλήσατε εἰς αὐτὴν καὶ θὰ σᾶς ἀπαντήσῃ. Δώσατε προσοχὴν καὶ θὰ ἀκούσητε παλλομένην εἰς τὰς σελίδας της τὴν ζωὴν τοῦ Θεοῦ.

Τὴν Βίβλον ταύτην, οὕτως ἑνιαίαν καὶ ἀδιάσπαστον, ἔχομεν νὰ κρατῶμεν ὑψηλὰ ὡς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἐν τῷ μέσῳ γενεᾶς σκολιᾶς καὶ διεστραμμένης. Θὰ ἀπαντήσωμεν ἀντίστασιν, ἀλλ᾽ οἱ ἀνθιστάμενοι θὰ πέσωσιν ἡττημένοι ὡς τὰ θαλάσσια πτηνὰ, τὰ ὁποῖα ἐφορμοῦν ἐπὶ τῶν κρυστάλλων τῶν φάρων, πίπτουν δὲ ἀναίσθητα εἰς τὴν βάσιν τῶν αἰωνίων θεμελίων αὐτῶν.

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΚΑΙ Ο ΘΕΟΣ ΑΥΤΟΥ

Ὑπὸ ***Φιλίππου Μαύρου*** **(Philip Mauro).**

(Συνέχεια)

Ε΄.

Τὰ σπέρματα τῆς ἀμφιβολίας

Ἡ διήγησις ἣν ἀναγινώσκομεν ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ τῆς Γενέσεως εἶναι αὐστηρὰ ἐν τῇ βραχυλογίᾳ της καὶ τελείως ἐστερημένη πάσης διακοσμήσεως. Ὁ διηγούμενος περιγράφει τὸ καταπληκτικὸν τοῦτο γεγονὸς μὲ ὑπεράνθρωπον ἁπλότητα καὶ ἀταραξίαν. Δὲν εἶναι ἄνθρωπος, ὥστε νὰ εὑρίσκῃ τέρψιν ἐν τῇ ἐξιστορήσει μεγάλης πονηρίας ἢ μεγάλης συμφορᾶς. Τὸ γεγονὸς τοῦτο εἶναι ἡ τραγῳδία τοῦ Σύμπαντος καὶ ἡ καρδία τοῦ Θεοῦ θλίβεται. Διὰ τοῦτο ἡ διήγησις παρέχεται ἐν μεγίστῃ συντομίᾳ. Δὲν περιέχει σχόλια ἐπὶ τοῦ γεγονότος ἢ διδασκαλίας ἐξ αὐτοῦ ἢ προτροπάς. Δὲν παρουσιάζεται προσπάθεια διακοσμήσεως τῆς περιγραφομένης σκηνῆς καὶ οὐδὲν ἴχνος τῆς κλίσεως, ἣν ἔχει ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐπιτείνῃ τὴν ἐντύπωσιν διὰ περιττῶν λέξεων.

Ἡ γένεσις τῆς ἀμφιβολίας.—*Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἡ δοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐντολὴ τίθεται ὑπὸ συζήτησιν, καὶ προβάλλεται ἡ ἐρώτησις: «Τῷ ὄντι εἶπεν ὁ Θεός Μὴ φάγηται ἀπὸ παντὸς δένδρου τοῦ παραδείσου;»*

Ἐὰν στραφῶμεν πρὸς στιγμὴν ἀπὸ τῆς ἐρωτήσεως ταύτης πρός τὴν κατάστασιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, εὑρίσκομεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀναγνωρίζει ἑαυτὸν ὡς ὂν ἠθικόν, δηλαδὴ ὄν, τὸ ὁποῖον εἶναι πεπροικισμένον μὲ συναίσθησιν ***εὐθύνης****· εὑρίσκομεν δὲ ὅτι ὑπάρχει γενική τις καὶ παγκόσμιος τάσις τῆς καρδίας νὰ καθησυχάζῃ τὴν συναίσθησιν ταύτην, συζητοῦσα ἂν τῷ ὄντι ὁ Θεὸς ἀπηγόρευσε τὸ ποθούμενον πρᾶγμα. Ἐν τῇ ζωῇ παντὸς υἱοῦ καὶ πάσης θυγατρὸς τῆς Εὔας ἡ σκηνὴ αὕτη πολλάκις ἐπανελήφθη καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν, ὅτι ὡρισμένη τοῦ Θεοῦ ἐντολὴ ἐξηφανίσθη ἐν τῇ ὁμίχλῃ τῆς συζητήσεως, τῶν ἐρωτήσεων καὶ τῶν ποικίλων ἐπιχειρημάτων. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἀκριβῶς ὅπερ ἔπρεπε νὰ περιμένωμεν, ἐὰν ἡ παροῦσα τοῦ ἀνθρώπου κατάστασις ἐπηκολούθησεν ὡς ἀποτέλεσμα ἐκ τοῦ ὅτι ἠνοίχθη ἡ θύρα εἰς τὴν εἴσοδον τῆς ἀμφιβολίας καὶ τῆς ὑποψίας περὶ τοῦ Θεοῦ· ἢ αὕτη εἶναι ἡ ἐξήγησις τῆς παρούσης καταστάσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἢ ἐξήγησις δὲν ὑπάρχει.*

Ἡ τάσις πρὸς τὴν ἀπιστίαν καὶ ἀμφιβολίαν περὶ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀναμφιβόλως ἡ κοινὴ κληρονομία τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὔας. Τὸ κληρονομικὸν τοῦτο χαρακτηριστικὸν δὲν ἐμφαίνεται συνήθως ὡς ἐντελὴς ἀπόρριψις καὶ ἀπάρνησις τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ (καθὼς φαίνεται εἰς τὸ ἐν τῇ προμνησθείσῃ διηγήσει ἐπεισόδιον, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη καρδία κατὰ πρῶτον ἐνεκεντρίσθη μὲ τὸ μικρόβιον τῆς ἀπιστίας) τὸ κληρονομικὸν τοῦτο χαρακτηριστικὸν παρουσιάζεται ὡς διάθεσις νὰ ἐπισκιασθῇ ἡ σημασία τῶν λόγων, νὰ μεγαλοποιηθῇ ἢ σμικρυνθῇ ἢ νὰ ἐξατμισθῇ διὰ τῆς ἑρμηνείας, ἐν ᾧ συγχρόνως ὁμολογεῖται ἀξιέπαινος σεβασμὸς πρὸς τὸ ***πνεῦμα*** *τῶν λεγομένων (τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ᾖ ὅ,τι ὁ ἑρμηνευτὴς ἐπιθυμεῖ) τὸ ὁποῖον εἶναι πρόφασις πρὸς ἀπόρριψιν τοῦ σαφοῦς* ***γράμματος****.*

*Πολλαὶ θρησκευτικαὶ διδασκαλίαι, αἵτινες γίνονται μετ' εὐνοίας δεκταὶ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, στηρίζονται ἐπὶ εὐλογοφανείας. Πόσον συχνάκις ἀκούομεν τὴν ἠχὼ τῆς συνομιλίας ταύτης: «****Τῷ ὄντι*** *εἶπεν ὁ Θεός;» «Βεβαίως ὁ Θεός, ὅστις εἶναι ὅλως ἀγάπη καὶ τρυφερότης πρὸς τὰ ἀγαπητά Του τέκνα, δὲν θὰ ἤθελε νὰ εἴπῃ τοιοῦτόν τι, διότι ὁ Θεὸς γνωρίζει» κτλ. κτλ. Τοιαῦτα ἀκούομεν καθ' ἑκάστην· ἀλλὰ πόθεν ἐπήγασαν, ἐὰν οὐχὶ ἐκ τῆς σκηνῆς τῆς περιγραφομένης ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ τῆς Γενέσεως.*

Ἡ ἀντιλογία.— *Ἀφ' οὗ ἐγεννήθη ἡ ἀμφιβολία ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ὑπὸ συζήτησιν θέσεως τῆς Θείας ἐντολῆς, ὁ ἐχθρὸς παραθέτει τὸν ἑαυτοῦ λόγον ἐν φανερᾷ ἀντιθέσει πρὸς ὅ,τι εἶπεν ὁ Θεός: «Δὲν θέλετε βεβαίως ἀποθάνει· ἀλλ' ἠξεύρει ὁ Θεὸς ὅτι καθ' ἣν ἡμέραν φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θέλουσιν ἀνοιχθῇ οἱ ὀφθαλμοί σας καὶ θέλετε εἶσθαι ὡς Θεοί, γινώσκοντες τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν.»*

Ἡ διδασκαλία αὕτη εἶναι λίαν περιληπτική, καὶ ἡ ὑπὸ τῶν προπατόρων μας ἀποδοχὴ αὐτῆς παρήγαγε ἀποτελέσματα φέροντα ἀναμφίβολον τὴν σφραγῖδα της, ἀπο-

τελέσματα τὰ ὁποῖα εἶναι κατάδηλα πανταχοῦ μεταξὺ τῶν ἀπογόνων των. Ἡ διδασκαλία αὕτη ζητεῖ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐπιδοκιμασίαν τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν προσποίησιν ὅτι ἐπιζητεῖ νὰ ὑπερασπίσῃ τὸν χαρακτῆρα τοῦ Θεοῦ κατὰ τῆς ὑποθέσεως ὅτι εἶναι σκληρὸς καὶ αὐστηρός. «Ἀδικεῖτε τὸν Θεόν,» λέγει ὁ πειράζων «ὑποθέτοντες ὅτι Αὐτὸς θὰ ἐτιμώρει μὲ θάνατον πρᾶξιν πηγάζουσαν ἀπὸ ἀξιέπαινον ἐλατήριον.» Ὁ αἰώνιος θάνατος συνεπῶς ἀποκηρύττεται πρὸς τὴν ἱκανοποίησιν πολλῶν, δι᾽ἐπιχειρημάτων, τὰ ὁποῖα βασίζονται δῆθεν ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπὶ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ καὶ τρυφερότητος. Ἡ θρησκεία αὕτη εἶναι προσφιλὴς εἰς τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν. Ἔχει πολλὰς μορφὰς καὶ ἑκατομμύρια ὀπαδῶν σήμερον. Οὐδόλως λοιπὸν παράδοξον ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐπιθυμοῦσι νὰ ἀπορρίψωσι ἢ νὰ παρερμηνεύσωσι καὶ διαστρέψωσι τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον σαφῶς λέγει ὅτι αἱ θρησκευτικαὶ αὗται ἀντιλήψεις ἂν καὶ ὀνομάζονται «Χριστιανικαί,» προέρχονται οὐχὶ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ Σατανᾶ.

Ἔπειτα, τόσα χαρακτηριστικὰ εἶναι κοινότερα μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων παρὰ τὴν τάσιν, ἥτις τοὺς κάμνει νὰ πιστεύωσι τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ Σατανικοῦ συμβόλου: «Δὲν θέλεται βεβαίως ἀποθάνει;» Ἡ ἰδέα αὕτη προσελήφθη ὡς ἄρθρον τῆς πίστεως εἰς πολλὰ θρησκευτικὰ συστήματα τῆς ἀνθρωπότητος· ἡ δὲ ἐπίδρασίς του δύναται νὰ ἀνιχνευθῇ εἰς ὅλας τὰς πολυειδεῖς προσπαθείας τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως ἀποκρύψῃ ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του τὴν ἀληθῆ φύσιν τοῦ θανάτου καὶ εἰς ὅλας αὐτοῦ τὰς προσπαθείας ὅπως καταστήσῃ τὸν ἀποτρόπαιον τοῦτον καὶ εἰδεχθῆ ἐχθρόν, ὅστις εἶναι ὁ μισθὸς τῆς ἁμαρτίας, νὰ φαίνηται διάφορόν τι παρ᾽ ὅ,τι πράγματι εἶναι.

«Δὲν ὑπάρχει θάνατος, ὅ,τι φαίνεται ὡς θάνατος εἶναι μετάστασις» λέγει ὁ ποιητής· καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀναφέρουσι ταύτας καὶ παραπλησίους φράσεις μὲ θερμότητα σχεδὸν θρησκευτικήν. Τί εἶναι τοῦτο, εἰ μὴ ἠχὼ τοῦ πρώτου ἐκείνου ψεύδους μὲ τὸ ὁποῖον ἐξηπατήθη ἡ ἀνθρωπότης; Κοσμοῦμεν τὸ φέρετρον μὲ ἄνθη καὶ ὁμιλοῦμεν περὶ τοῦ «ἀγγέλου τοῦ θανάτου» ζητοῦντες διὰ τοιούτων ματαίων ὑπεκφυγῶν νὰ ἐπικαλύψωμεν τὸν χαρακτῆρα τούτου, ὅστις εἶναι ὁ ἔσχατος ἐχθρός, ὅστις καταργεῖται (Κορ. Α΄ ιε΄ 26). Τὸ ψεῦδος τοῦτο ἀληθῶς εἰσεχώρησεν εἰς τὸ βάθος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὥς τι διαβρωτικὸν δηλητήριον· καὶ ποῦ θὰ εὑρεθῇ ἡ ἐξήγησις τοῦ σημαντικοῦ τούτου φαινομένου εἰμὴ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ;

(ἀκολουθεῖ) **Ξ. Π. Μ.**

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΑΠ' ΑΡΧΗΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

(συνέχεια)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

Ἡ Ἐκκλησία ἐν τῇ Ἀνατολῇ.

Πρὸς τὰς **Διαμαρτυρομένας** Ἐκκλησίας αἱ σχέσεις τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίαι ὑπῆρξαν κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα καὶ ἐφεξῆς σχετικῶς φιλικαί, ἄν καὶ σπουδαῖαι διαφοραὶ δογματικαὶ καὶ διοικητικαὶ ἐχώριζον τοὺς δύο τούτους κλάδους τῆς Χριστιανωσύνης. Εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς ἐν Γερμανίᾳ Εὐαγγελικῆς Μεταρρυθμίσεως συνεδέθησαν σχέσεις μεταξὺ τῶν ἀρχηγῶν ταύτης καὶ διαφόρων κληρικῶν τῆς Ἀνατ. Ἐκκλησίας, ζητούντων πληροφορίας περὶ τοῦ νέου κινήματος καὶ τῶν διδασκαλιῶν αὐτοῦ. Ὁ Μελάγχθων, εἷς τῶν συνεργατῶν τοῦ Λουθήρου, κατὰ τὸ 1569 ἀπέστειλεν εἰς τὸν Πατριάρχην Κων]πόλεως Ἰωάσαφ Β'. ἑλληνικὴν μετάφρασιν τῆς Αὐγουσταίας Ὁμολογίας πίστεως καὶ ἐπιστολήν, ἐν ᾗ ἐξέφραζε τὴν χαρὰν αὐτοῦ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ τῶν ἀπηνῶν ἐχθρῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ διετήρησε τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ἀβλαβῆ. Πολὺ σπουδαιοτέρα ἦτο ἡ ἀλληλογραφία μεταξὺ τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ Β'. καὶ τῶν Εὐαγγελικῶν θεολόγων καὶ καθηγητῶν τῆς Τυβίγγης, **Ἀνδρέου**, **Κρουσίου** καὶ **Ὀσιάνδρου** περὶ τῶν δογμάτων ἑκατέρας τῶν Ἐκκλησιῶν (1574—1577).

Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν σχέσεων μεταξὺ τῆς Ἀνατολικῆς καὶ τῶν Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν σημαντικὴν θέσιν κατέχει ὁ Πατριάρχης Κων]πόλεως **Κύριλλος ὁ Λούκαρις** (1572—1637).* Οὗτος ἦτο ἄσπονδος ἐχθρὸς τῶν Παπιστῶν καὶ ἰδίως τῶν Ἰησουϊτῶν, ἐπειδὴ δὲ τούτων πολέμιοι ἦσαν καὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι, ὁ Λούκαρις συνεδέθη καὶ διὰ φιλίας καὶ δι' ἀλληλογραφίας μετὰ τῶν ἐπιφανῶν Εὐαγγελικῶν καὶ ἐν Γενεύῃ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ. Ὑπὸ τῶν Ἰησουϊτῶν παντοιοτρόπως πολεμούμενος πολλάκις κατηγορήθη ὡς παραδεχόμενος τὰς Εὐαγγελικὰς ἀρχάς, ἰδίως τὰς τοῦ Καλβίνου. Ὁ πόλεμος οὗτος κατ' αὐτοῦ ἐκορυφώθη ὅτε κατὰ τὸ 1629 ἐξεδόθη ἐν Γενεύῃ μία «**Ὁμολογία Πίστεως**», φέρουσα τὸ ὄνομά του ὡς συγγραφέως ἥτις ἀπέρριπτε τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Παράδοσιν, τὰ μυστήρια, τὴν προσκύνησιν τῶν ἁγίων, τῶν εἰκόνων καὶ τῶν λειψάνων καὶ τὴν ἐξ ἔργων σωτηρίαν. *)

Ἐννοεῖται ὅτι μία τοιαύτη Ὁμολογία, φέρουσα τὸ ὄνομα τοῦ πρωθιεράρχου τῆς Ἀνατ. Ἐκκλησίας καὶ ἀπορρίπτουσα οὐκ ὀλίγα ἐκ τῶν δογμάτων τῆς Ἐκκλησίας

---

*) Ὅρα σύντομον βιογραφίαν αὐτοῦ εἰς τὸν Ἀστέρα τῆς Ἀνατολῆς, (1905, σελ. 2326)

*) Ὅρα τὸ κείμενον τῆς Ὁμολογίας ταύτης εἰς τὸν «Ἀστέρα τῆς Ἀνατολῆς» 1905, σελ. 2342-44, 2346—7, 2395—6.

ταύτης, ἐξήγειρε θύελλαν συζητήσεων καὶ μεταξὺ τῶν συγχρόνων τοῦ Κυρίλλου καὶ μεταξὺ τῶν μεταγενεστέρων. Καὶ ναὶ μὲν ὁ Κύριλλος ἠρνήθη ὅτι συνέγραψε τὴν ἐν λόγῳ Ὁμολογίαν, ἀλλὰ καὶ οὐδέποτε τὴν ἀπεδοκίμασε. Διὰ τοῦτο ἡ πιθανωτέρα ἐξήγησις εἶναι ὅτι ἡ μὲν Ὁμολογία αὕτη, συνταχθεῖσα ὑπό τινος φίλου του ἢ καὶ ἐχθροῦ (του), διετύπωνεν ἐπακριβῶς τὰς θρησκευτικάς του δοξασίας, αὐτὸς δὲ δὲν εἶχε τὸ θάρρος νὰ τὴν ἀναγνωρίσῃ ἐπισήμως καὶ νὰ ὑποστῇ τὰς λογικὰς συνεπείας τοιαύτης ἀναγνωρίσεως. Διὸ καὶ ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις Σύνοδος, ἐν ἔτει 1672, θεωρήσασα τὴν Ὁμολογίαν ὡς διατυποῦσαν οὐσιαστικῶς τὰ φρονήματα τοῦ Κυρίλλου, ἀνεθεμάτισεν αὐτόν. *) Οἱ δὲ ἐχθροί του Ἰησουΐται κατώρθωσαν διὰ τῶν ῥᾳδιουργιῶν των παρὰ τοῖς Τούρκοις τετράκις νὰ καταβιβασθῇ ὁ Κύριλλος τοῦ Πατριαρχικοῦ ἀξιώματος. Ἡ τελευταία πτῶσις του συνεπήγαγε καὶ τὸν θάνατόν του, καθ' ὅτι κατηγορηθεὶς πρὸς τοὺς Τούρκους ὡς ἐπαναστάτης, ἀπηγχονίσθη ὑπ' αὐτῶν καὶ τὸ σῶμά του ἐρρίφθη εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον. Τέσσαρες σύνοδοι συνεκροτήθησαν ἀλληλοδιαδόχως (ἐν Κων]πόλει 1639, ἐν Ἰασίῳ 1642, ἐν Ἱεροσολύμοις ταὶ ἐν Κων]πόλει 1672) ὅπως καταδικάσωσι τὴν Ὁμολογίαν του, ἐξ ἀφορμῆς δὲ ταύτης, ὡρίσθησαν τότε διὰ πρώτην φορὰν ἐπακριβῶς διάφοροι διδασκαλίαι τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Δυτικὴν καὶ τὴν Διαμαρτυρόμενην. Οὕτω λ.χ. καθωρίσθησαν τὰ περὶ τῶν μυστηρίων, ἅτινα τότε τὸ πρῶτον ἐπισήμως ἀνεκηρύχθησαν ὡς ἑπτὰ τὸν ἀριθμόν· ἐπίσης τὰ περὶ δικαιώσεως ἐκ πίστεως καὶ ἐξ ἔργων, προσκυνήσεως ἁγίων, μοναχικοῦ βίου, νηστειῶν, κτλ. διετυπώθησαν συστηματικῶς ἐν εἴδει ὁμολογίας πίστεως. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐξεδόθη ἡ «Ὀρθόδοξος Ὁμολογία» Πέτρου τοῦ Μογίλα, ἥτις ἐπικυρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου (1642), ἀπετέλεσεν ἔκτοτε τὴν ἐπίσημον, τρόπον τινά, κατήχησιν τῆς Ἀνατολ. Ἐκκλησίας.

Καθ' ὅλην τὴν ἀπὸ τοῦ 16ου μέχρι τέλους τοῦ 19ου αἰῶνος περίοδον ἐπανειλημμέναι ἐγένοντο ἀπόπειραι περὶ ἑνώσεως τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῆς Διαμαρτυρομένης καὶ ἰδίως μετὰ τῆς Ἀγγλικανικῆς, ἥτις ἐξ ὅλων τῶν Εὐαγγελικῶν ἀποχρώσεων διετήρησε περισσότερα ἐκ τοῦ τυπικοῦ καὶ τῆς ἱεραρχίας τῆς Δυτ. Ἐκκλησίας. Ἀλλ' ὡς ἐκ τῶν ἀσυμβιβάστων δογματικῶν διαφορῶν τῶν δύο μερίδων ἡ τοιαύτη ἕνωσις ἦτο φύσει ἀπραγματοποίητος, πᾶσα δὲ ὑπὲρ αὐτῆς προσπάθεια ἀπέτυχε καὶ εἶναι προωρισμένη νὰ ἀποτύχῃ.

Ἡ ἔναρξις τῆς Εὐαγγελικῆς Μεταρρυθμίσεως

Ὀρθόδοξος ἱστορικὸς παρατηρεῖ ὅτι «κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἐνῷ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Ἀνατολῆς ἐπῆλθεν μεγίστη κατάπτωσις καὶ στασιμότης, μεγάλαι μεταβολαὶ ἐλάμβανον χώραν καὶ πολλὴ παρετηρεῖτο ζωὴ εἰς τὰς ἐκκλησίας τῆς Δύσεως, διὰ τὰς ὁποίας οἱ νεώτεροι χρόνοι εἶναι αἰῶνες ἀκμῆς καὶ προόδου. Ἀφ' ὅτου

*) «Κυρίλλῳ τοὐπίκλην Λουκάρει, τῷ πᾶσαν τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ἐν τῇ τῶν παρανόμων αὐτοῦ κεφαλαίων ἐπιγραφῇ Καλβινοφρονοῦσαν συκοφαντίσαντα, ἀνάθεμα.»

τὰ φῶτα ἐγκατέλιπον τὴν ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν κατακτηθεῖσαν Ἀνατολὴν καὶ κατέφυγον εἰς τὴν Δύσιν, εἰς ταύτην μεταφέρεται πᾶσα ἡ πνευματικὴ κίνησις τῆς Εὐρώπης».*

Ἡ κρίσις αὕτη ἐν μέρει μόνον εἶναι ὀρθή. Ἡ παιδεία καὶ τὰ γράμματα τῶν σοφῶν τοῦ Βυζαντίου δὲν ἀπετέλουν ***πνευματικὴν ζωὴν*** διὰ τὴν ἐν τῇ Ἀνατολῇ Ἐκκλησίᾳ. Δυστυχῶς πολλοὺς αἰῶνας πρὸ τῆς Ἁλώσεως ἡ προϊοῦσα θρησκευτικὴ ἀμάθεια τῶν Χριστιανῶν, λόγῳ τῆς ἐλλείψεως διδασκαλίας πνευματικῆς, εἶχεν ἐλαττώσει τρομακτικῶς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, παρ᾽ ὅλην τὴν περὶ τὰ γράμματα ἐπίδοσιν ὀλίγων κύκλων διανοουμένων. Δὲν ἀφῃρέθη λοιπὸν ἀπὸ τῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ Ἐκκλησίας οὐδὲν ζωτικὸν στοιχεῖον, ὅπερ πρὶν ἐκέκτητο. Ἡ πολιτικὴ ὑποδούλωσις φυσικῶς ὑπῆρξε φοβερὸν πλῆγμα καί διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, δοθέντος ὅτι ὁ κατακτητὴς ἐζήτει καὶ τὴν θρησκείαν του νὰ ἐπιβάλῃ διὰ τῆς σπάθης. Ἡ δὲ Ἐκκλησία, ἂν διεσώθη ἀπὸ τοῦ καταποντισμοῦ, ὀφείλει τοῦτο εἰς ὅ,τι πνευματικὸν περιέκλειεν εἰς τὰ σπλάγχνα αὐτῆς· ἡ φυγὴ τῶν σοφῶν τοῦ Βυζαντίου ὀλίγον σχετικῶς τὴν ἐζημίωσε.

Ὠφέλησεν ἐξ ἄλλου τὴν Δύσιν σημαντικῶς ἡ μετανάστευσις ἐκεῖσε τῶν σοφῶν τούτων. Ὡς εἰς προηγούμενα κεφάλαια ἐλέχθη, ἡ ἔνεσις αὕτη τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων εἰς τὸ καχεκτικὸν σῶμα τοῦ ἐν τῇ Δύσει Σχολαστικισμοῦ συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν λεγομένην διανοητικὴν Ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων τοῦ 16ου αἰῶνος. Ἀλλ᾽ ἡ Ἀναγέννησις αὕτη ἦτο μόνον ἓν ἐκ διαφόρων στοιχείων, ἅτινα συνήργησαν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν μεταρρύθμισιν. Ὡς εἴδομεν, πολὺ πρὸ τοῦ Λουθήρου καὶ τοῦ Καλβίνου καὶ πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κων]πόλεως ἤρχισαν νὰ κηρύττωνται αἱ ἀρχαὶ τῆς Μεταρρυθμίσεως σποραδικῶς, νὰ ζητῆται ἡ ἀναμόρφωσις τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ ἀποκάθαρσις αὐτῆς ἀπὸ τῶν πλανῶν καὶ τῶν καταχρήσεων, ἃς αἰῶνες ἀμαθείας καὶ σκότου ἐπεσώρευσαν ἐπὶ τὸ λαμπρὸν θεμέλιον τῆς πρώτης Ἐκκλησίας. Οἱ ζητοῦντες ταῦτα δὲν ἐζήτουν νὰ ἱδρύσουν νέαν θρησκείαν, ἀλλὰ νὰ ἐπαναφέρουν τὴν ὑπάρχουσαν θρησκείαν εἰς τὰς ἀρχικὰς αὐτῆς διδασκαλίας. Ἡ Μεταρρύθμισις ἦτο κίνημα καθαρῶς θρησκευτικόν, ἄνευ πολιτικοῦ ἢ διανοητικοῦ σκοποῦ. Ἐν τούτοις ὑπεβοηθήθη καὶ ὑπὸ τῆς πολιτικῆς, ὡς καὶ ὑπὸ τῆς διανοητικῆς ζυμώσεως. Διότι ἡ μὲν νέα διανοητικὴ ζύμωσις, ἡ Ἀναγέννησις τῶν γραμμάτων, βεβαίως κατέστησεν εὐρυτέρας τὰς γνώσεις καὶ ὑψηλοτέρας τὰς ἐμπνεύσεις τῶν διανοουμένων καὶ διὰ τῆς συγχρόνου σχεδὸν ἐφευρέσεως τῆς τυπογραφίας διέδωκε τεραστίως τὰς γνώσεις καὶ τὰς ἐμπνεύσεις ταύτας εἰς κύκλους, οἵτινες ἕως τότε ἐλαχίστην ἀνάπτυξιν καὶ μόρφωσιν εἶχον. Ἡ δὲ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ ζύμωσις, ἥτις ἤρχισε κατὰ τὸν 14ον αἰῶνα εἰς διαφόρους χώρας, τῶν μεσαίων καὶ ἐμπορικῶν τάξεων κατὰ τῆς ἀπολυταρχίας τῶν βασιλέων καὶ τοῦ φεουδαλισμοῦ τῶν βαρώνων καὶ ἄλλων μεγιστάνων, ἐνεθάρρυνε τὰς λαϊκὰς μάζας εἰς τὴν ἰδέαν τῶν ἰδίων ἑαυτῶν ἐλευθεριῶν καὶ δικαίων. Ἡ ἐπίδρασις λοιπὸν τῶν δύο τούτων ζυμώσεων ἦτο εὐνοϊκὴ

---

*) **Α. Διομήδους Κυριακοῦ, Ἐκκλ. *Ἱστορία*, Β΄. σελ.** 406.

διὰ τὴν πρόοδον τῆς τρίτης ζυμώσεως, τῆς θρησκευτικῆς, ἥτις ἐζήτει καὶ τὴν Παπικὴν ἀπολυταρχίαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ νὰ ἀποτινάξῃ καὶ τὰς πλάνας, ἑτεροδιδασκαλίας καὶ καταχρήσεις ἐν τῇ θρησκείᾳ νὰ σαρώσῃ, νὰ ἐπαναφέρῃ δὲ τὴν Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὴν ὡραίαν ἐκείνην ἁπλότητα καὶ πνευματικὴν δύναμιν, ἣν ἐδίδαξεν ὁ Ἱδρυτὴς αὐτῆς καὶ ἥτις εἶχε κατανικήσει ὁλόκληρον τὸν κόσμον τοῦ ἀρχαίου Ἐθνισμοῦ.

Ἡ Εὐαγγελικὴ Μεταρρύθμισις ὑπῆρξε μία θρησκευτικὴ ἐπανάστασις, ἀφορῶσα εἰς τὰς διδασκαλίας, τὰς τελετὰς καὶ τὴν ὀργάνωσιν τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν μορφὴν τῆς Χριστιανικῆς ζωῆς. Ὡς τοιαύτη, ἀπετέλεσε μέγα καὶ ἐπιβλητικὸν κίνημα, ἐπιδρᾶσαν ἰσχυρῶς ἐπὶ τῶν λαῶν καὶ τῶν ἡγεμόνων τοῦ κόσμου. Ἐσημείωσε δὲ τὸ τέλος μιᾶς παλαιᾶς περιόδου καὶ τὴν ἔναρξιν νέας ἐποχῆς εἰς τὴν ἱστορίαν, οὐ μόνον τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, ἀλλὰ καὶ τοῦ παγκοσμίου πολιτισμοῦ.

Κοιτὶς τῆς Μεταρρυθμίσεως ὑπῆρξεν ἡ Γερμανία, μετὰ τῆς Ὀλλανδίας καὶ Ἑλβετίας. Καὶ ἦτο φυσικὸν ἡ θρησκευτικὴ αὕτη ἐπανάστασις νὰ γεννηθῇ καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ κορύφωμα τῆς δυνάμεώς της μεταξὺ τῶν λαῶν τούτων, οἵτινες, διεκρίνοντο ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν διὰ τὴν ἀγάπην των πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ διὰ τὸν πόθον, ὃν ἔτρεφον πρὸς πνευματικωτέραν μορφὴν θρησκείας ἀπὸ ἐκείνην, ἣν παρεῖχεν ὁ Σχολαστικισμὸς καὶ αἱ δεισιδαιμονίαι τοῦ Μεσαίωνος. Ὁ Γερμανὸς φιλόσοφος Χέγκελ πολὺ σοφῶς ἐξαίρει τὸ γεγονὸς ὅτι, ἐνῷ οἱ λοιποὶ λαοὶ εἶχον ριφθῆ ἀκράτητοι εἰς τὴν συσσώρευσιν τοῦ χρυσοῦ καὶ τὰς κατακτήσεις εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὰς Ἰνδίας, εἷς ἁπλοῦς μοναχός, στρέφων τὰ νῶτα πρὸς τὰ ὑλικὰ πράγματα καὶ τοὺς κενοὺς τύπους, ἐζήτησε καὶ εὗρεν Ἐκεῖνον, ὃν οἱ μαθηταὶ ἀνεζήτησάν ποτε εἰς τὸ λαξευτὸν μνημεῖον.»

Ὁ ἥρως καὶ ἡ κεντρικὴ μορφὴ τῆς Εὐαγγελικῆς Μεταρρυθμίσεως εἶναι ἀναμφισβητήτως ὁ ***Μαρτῖνος Λούθηρος,*** υἱὸς πτωχοῦ ἀνθρακωρύχου, γεννηθεὶς τῷ 1483. Ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ἐρφούρτης, ὅπου ἐσπούδασε τὴν θεολογίαν, τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα. Μετὰ ταῦτα ἐγένετο μοναχός, καταταχθεὶς εἰς τὸ τάγμα τῶν Αὐγουστινιανῶν. Εἰς τὸ μοναστήριον ἐξηκολούθησε τὰς μελέτας του, ἰδίως τῶν συγγραμμάτων τοῦ Θωμᾶ Ἀκουΐνα καὶ τοῦ Γουλιέλμου Ὄκκαμ. Ἐκεῖ ἐπίσης συνεδέθη μὲ ἕνα εὐσεβῆ μοναχόν, τὸν Ἰωάννην Στάουπιτς, ὅστις τὸν παρεκίνησεν εἰς τὴν μελέτην τῶν Γραφῶν, ὡς τῆς πηγῆς του πνευματικοῦ φωτός. Ὁ Λούθηρος ἐχειροτονήθη ἱερεὺς τῷ 1507, ἡ δὲ φήμη του εἶχεν ἤδη τόσον ἐξαπλωθῆ, ὥστε τὸ ἑπόμενον ἔτος ὁ Ἐκλέκτωρ τῆς Σαξωνίας Ἰωάννης τὸν προσεκάλεσεν εἰς τὸ νέον Πανεπιστήμιον τῆς Βιττεμβέργης ὡς καθηγητὴν τῆς φιλοσοφίας. Τῷ 1511 ἐστάλη ὑπὸ τοῦ τάγματός του ἐπὶ εἰδικῇ ἀποστολῇ εἰς τὴν Ρώμην. Ἐκεῖ δὲ εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Παπισμοῦ ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ἐγνώρισεν ἐκ τοῦ πλησίον τὴν διαφθορὰν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ ἐκορυφώθη ὁ πόθος καὶ ὀργασμός του πρὸς πνευματικωτέραν θρησκείαν καὶ ἡ ἀποστροφή του

πρὸς τοὺς νεκροὺς τύπους καὶ τὰς πλάνας, ὑφ' ἃς διετέλει ἡ Χριστιανωσύνη.*

Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν Βιττεμβέργην ἐντελῶς μεταβεβλημένος, ἤρχισε νὰ κηρύττῃ ἀναφανδὸν τὴν ἐκ πίστεως σωτηρίαν.

Ὁ τότε Πάπας, Λέων ὁ Ι'. ἔχων ἀνάγκην χρημάτων ὅπως ἀποπερατώσῃ τὸν ἐν Ρώμῃ μεγαλοπρεπῆ ναὸν τοῦ Ἁγ. Πέτρου, ἀπεφάσισε νὰ φορολογήσῃ τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Γερμανίας διὰ τῆς πωλήσεως ***συγχωροχαρτίων***, καὶ ἀνέθηκε τὴν πώλησιν εἰς ἕνα Δομινικανὸν μοναχόν, ὀνόματι ***Τέτζελον***. Ὁ Λούθηρος εἶχεν ἤδη καὶ πρότερον κηρύξει κατὰ τῶν συγχωροχαρτίων. Ἀλλ' ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν Βιττεμβέργην ὁ Τέτζελος, ἐξηγέρθη ὁ Λούθηρος σφοδρῶς κατὰ τῆς καπηλείας ταύτης καὶ ἐτοιχοκόλλησεν ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ ἔγγραφον μὲ τὴν ὑπογραφήν του, περιέχον 95 «θέσεις» (ἤτοι προτάσεις, ἄρθρα), δι' ὧν κατεπολέμει τὴν Παπικὴν διδασκαλίαν καὶ ἐξέθετε τὴν διδασκαλίαν τῶν Γραφῶν περὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν. Προσεκάλεσε δὲ πάντα τὸν βουλόμενον νὰ προσέλθῃ καὶ νὰ συζητήσῃ μετ' αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου. Οὐδεὶς παρουσιάσθη, ἡ δὲ φήμη τῆς τολμηρᾶς ταύτης πράξεως τοῦ Λουθήρου διεδόθη εἰς ὅλην τὴν Γερμανίαν.

Ὁ Πάπας πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ Λούθηρος ἔγραψεν, ἀπήτησε νὰ ἔλθῃ εἰς Ρώμην ἐντὸς 60 ἡμερῶν, ἀλλὰ τῇ μεσολαβήσει τοῦ Ἐκλέκτορος τῆς Σαξωνίας συγκατένευσεν ὅπως ὁ Λούθηρος ἀπολογηθῇ πρὸς τὸν ἐν Αὐγούστῃ Παπικὸν ἀντιπρόσωπον Καγετᾶνον. Ἐκεῖ ὁ Λούθηρος ἐπανέλαβε τὴν κατὰ τῶν συγχωροχαρτίων καταφοράν του (1518). Τὸ ἑπόμενον ἔτος ὁ Λούθηρος συνεζήτησε δημοσίᾳ πρὸς τὸν Παπικὸν Θεολόγον Ἔκκιον, παρουσίᾳ τοῦ Ἐκλέκτορος τῆς Σαξωνίας, ἐκεῖ δὲ ὁ Λούθηρος φανερῶς πλέον ὑπεστήριξε τὸ ὑπέρτατον κῦρος τῶν Ἱερῶν Γραφῶν, κατεπολέμησε τὸ κῦρος καὶ ἀλάθητον τοῦ Πάπα, τῶν Πατέρων καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἃς πρότερον παρεδέχετο ὡς ἐγκύρους.

Τότε πλέον δὲν ἀπέμενεν τίποτε διὰ τὸν Πάπαν ἢ νὰ ἀφορίσῃ τὸν Λούθηρον, τουθ' ὅπερ καὶ ἔπραξε (1520). Ὁ Λούθηρος τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν φοιτητῶν τοῦ Πανεπιστιμίου Βιττεμβέργης, ἔκαυσε δημοσίᾳ, ἐπὶ πυρᾶς, πρὸς τοῦτο ἀναφθείσης, τὴν Παπικὴν ***βοῦλλαν*** (ἤτοι ἀπόφασιν) περὶ ἀφορισμοῦ του.

(ἀκολουθεῖ)

---

*) Ὡς ἱερεὺς καὶ πιστὸς ἀκόμη Παπικός, ἐξετέλεσεν ὁ Λούθηρος, ἐν Ρώμῃ εὑρισκόμενος, ὅλας τὰς νενομισμένας προσκυνήσεις καὶ ἐπισκέψεις ἱερῶν τόπων, κτλ. Μίαν ἡμέραν, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν προσκυνητῶν, ἀνήρχετο διὰ τῶν γονάτων τὴν ἐξ 28 βαθμίδων συνισταμένην «Ἁγίαν Κλίμακα», ἥτις ἐφημίζετο ὅτι ἦτο ἐκείνη, δι' ἧς ἀνῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ Πραιτώριον τοῦ Πιλάτου, καὶ τὴν ὁποίαν ὅστις ἀνήρχετο γονυπετῶς, ἀπαγγέλλων συνάμα καὶ διαφόρους εὐχάς, ἀπέκτα ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ἐπὶ τόσα ἔτη. Ὁ Λούθηρος εἶχε φθάσει οὕτως εἰς τὸ μέσον τῆς κλίμακος, ὅτε (ὡς διηγεῖτο ὁ ἴδιος κατόπιν) τῷ ἐφάνη ὅτι ἤκουσε μίαν φωνὴν νὰ τῷ λέγῃ εὐκρινῶς τὸ τοῦ Παύλου: «Ὁ δίκαιος θέλει ζήσει διὰ τῆς πίστεως». Εὐθὺς ἐσηκώθη ὄρθιος, διέκοψε τὴν γονυπετῆ ἀνάβασίν του καὶ κατελθών, ἀνεχώρησεν εἰς τὰ ἴδια, μὲ τὴν ἀπόφασιν οὐδέποτε πλέον νὰ ἐκτελέσῃ τοιαύτας σωματικὰς κακουχίας διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς του.

Η ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ

ΤΩΝ ΕΛΛ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

Ἀπὸ τῆς 20ῆς μέχρι τῆς 28ης λήξαντος Μαΐου συνεκροτήθη ἐν Ἀθήναις ἡ Γενικὴ Συνέλευσις τῶν Ἀντιπροσώπων τῶν Ἑλλ. Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν. Αἱ ἐργασίαι αὐτῆς ὑπῆρξαν σπουδαιόταται, καθ' ὅσον αἱ κατὰ τὰς προηγουμένας προκαταρκτικὰς συνελεύσεις ληφθεῖσαι ἀποφάσεις ἐπραγματοποιήθησαν. Ἡ ἐσχάτως κατ' Ἰούλιον τοῦ 19-20 συγκροτηθεῖσα Γενικὴ Συνέλευσις τῆς Συνόδου τῆς Ἑλλ. Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας (1882) καὶ τοῦ Εὐαγγελικοῦ Συνδέσμου Σμύρνης (1883) εἶχε συντάξει προκαταρκτικῶς τὸ καταστατικὸν καὶ τὸ βιβλίον τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως τὸ ὁποῖον θὰ ὑπεβάλλετο εἰς τὰς Ἐκκλησίας καὶ ἀμέσως τὸ ἑπόμενον ἔτος (Πάσχα τοῦ 21) συνομολογουμένης καὶ τῆς Ὁμολογίας τῆς Πίστεως, θὰ ὑπεβάλλοντο εἰς ἔγκρισιν καὶ ψήφισιν ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων. Ἡ πολιτικὴ ὅμως μεταβολή, ἡ ἐπελθοῦσα τὴν 1ην Νοεμβρίου, ἐπέδρασε καὶ ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἡμετέρων ἐκκλησιῶν κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ μὴ καταστῇ δυνατὴ ἡ σύγκλησις τῆς ὁρισθείσης Γενικῆς Συνόδου.

Τοῦτο ἐπραγματοποιήθη ὑπὸ τὰς δυσμενεστέρας τῶν περιστάσεων μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν κατὰ τὸν παρ. Σεπτέμβριον καταστροφήν, ὅτε ὁλόκληρον τὸ ὁμογενὲς στοιχεῖον ἠναγκάσθη νὰ ἐκπατρισθῇ ἐκ τῶν χωρῶν, ἐν αἷς ἀπ' αἰώνων ἐγεννήθη ἐμορφώθη καὶ ἤκμασε, τῶν χωρῶν τῆς Ἰωνίας καὶ τοῦ Πόντου καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Μ. Ἀσίας. Ἡ ἐθνικὴ αὕτη καταστροφὴ ἔφερεν εἰς τὴν Ἑλλάδα συνολικῶς ἅπαντα τὰ ἐκ τῶν κακουχιῶν, μετὰ τοπισμῶν καὶ ἐξοριῶν ἐπιζήσαντα μέλη τῶν Ἑλληνικῶν Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν Σμύρνης, Μαγνησίας, Καισαρείας, Κων/πόλεως, Πόντου (Ὀρδοῦ, Φάτσης, Σεμενίου, Τραπεζοῦντος κτλ.) Οὕτω δὲ ἡ ἐσχάτως συγκληθεῖσα Γενικὴ Συνέλευσις συνεκέντρωσεν οὐ μόνον ἀντιπροσώπους ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀντιπροσωπευομένους.

Ἀντιπρόσωποι παρεκάθησαν εἰς τὴν Συνέλευσιν ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς τέως Συνόδου τῆς Ἑλλ. Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας Ἀθηνῶν, Ἰωαννίνων, Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ τέως Συνδέσμου Σμύρνης, ἤτοι Σμύρνης, Μαγνησίας, Ὀρδοῦ.

Τὸ σπουδαιότατον μέρος τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνελεύσεως ὑπῆρξεν ἡ ψήφισις ἑνιαίου Καταστατικοῦ, Ὁμολογίας Πίστεως, Βιβλίου Ἐκκλησιαστικῆς Τάξεως καὶ Πειθαρχίας καὶ ἡ πραγματοποίησις τῆς οὐσιαστικῆς ἑνώσεως τῶν δύο τούτων σωμάτων τῆς Ἑλλ. Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας, μὴ διαφερόντων ἄλλως τε δογματικῶς, εἰς ἕνα Πανελλήνιον Σύνδεσμον Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν, διοικούμενον κατὰ τὸ Πρεσβυτερικὸν σύστημα καὶ μὲ ἕδραν τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους.

Μετὰ τὴν πραγματοποιηθεῖσαν ἕνωσιν οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Συνελεύσεως ἀνεκήρυξαν τὸ σῶμα εἰς Προσωρινὴν Γενικὴν Σύνοδον, ὁρίσαντες ὡς πρώτην κανονι-

κὴν Γενικὴν Σύνοδον τὴν συγκληθησομένην κατὰ τὸ Πάσχα τοῦ προσεχοῦς ἔτους ἐν Θεσσαλονίκῃ τοιαύτην.

Συνεζητήθησαν διάφορα σπουδαῖα ζητήματα ἀφορῶντα εἰς τὰς Ἐκκλησιαστικὰς ἡμῶν σχέσεις πρὸς Χριστιανοὺς ἄλλων δογμάτων ἢ ἀντιλήψεων, ἐτέθησαν δὲ οὕτως αἱ βάσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν παραστάσεως.

Συνεζητήθησαν οἰκονομικὰ ζητήματα, σπουδαίαν ἔχοντα σχέσιν πρὸς τὴν διεξαγωγὴν τοῦ Εὐαγγελικοῦ ἡμῶν ἔργου, οἷον τὸ φυλλαδικὸν καὶ δημοσιογραφικόν, ἅτινα παρέσχον τόσην βοήθειαν πραγματικὴν εἰς τὴν διάδοσιν παρὰ τῷ λαῷ ὑγιῶν Χριστιανικῶν ἀρχῶν, δυναμένων νὰ μορφώσωσι καὶ διαπλάσωσι τὸν χαρακτῆρα τῆς παρ' ἡμῖν νεολαίας, ἀνεξαρτήτως τῶν θρησκευτικῶν ἀντιλήψεων καὶ πεποιθήσεων τῶν ἀνθρώπων.

Ἓν ἐκ τῶν ζητημάτων, ἅτινα σοβαρῶς ἀπησχόλησαν τὴν Γενικὴν ἡμῶν Σύνοδον, ὑπῆρξεν ἡ ἐπίσημος ἀναγνώρισις τῆς Συνδέσμου ἡμῶν ὑπὸ τῆς Πολιτείας, τὸ δικαίωμα τοῦ κτᾶσθαι περιουσίαν καὶ τὸ κῦρος τῶν ὑπὸ τῶν ἡμετέρων λειτουργῶν τελουμένων ἐκκλησιαστικῶν τελετῶν, ἤτοι γάμου, βαπτίσεως κτλ. Οἱ Ἕλληνες Εὐαγγελικοὶ ὑπῆρξαν ἀείποτε πολῖται νομοταγεῖς καὶ ἠθέλησαν νὰ ὦσι πάντοτε ἐν τάξει ἀπέναντι τοῦ νόμου, χωρὶς παραβίασιν τοῦ ἀναφαιρέτου δικαιώματος παντὸς πολίτου νὰ εὑρίσκεται ἐν τάξει καὶ ἀπέναντι τοῦ νόμου τῆς συνειδήσεως.

Ἂν λόγοι προερχόμενοι μᾶλλον ἐκ μεσαιωνικοῦ φανατισμοῦ καὶ πνεύματος μισαλλοδοξίας ἠμπόδισαν μέχρι τοῦδε τὴν Πολιτείαν ν' ἀποδώσῃ πλήρη ἐλευθερίαν συνειδήσεως εἰς τοὺς Ἕλληνας Εὐαγγελικούς, πιστεύομεν ἀκραδάντως ὅτι ἤδη τὸ μεσαιωνικὸν τοῦτο πνεῦμα τοῦ φανατισμοῦ καὶ τῆς μισαλλοδοξίας ἀπέπτη ἀνεπιστρεπτεὶ ὅτι ὁ φωτεινὸς αἰὼν ἐν ᾧ ζῶμεν καὶ οἱ πεφωτισμένοι ἄρχοντες πολιτικοί τε καὶ ἐκκλησιαστικοὶ οἱ προϊστάμενοι τοῦ ἔθνους, θ' ἀναγνωρίσωσιν ὅτι καὶ οἱ Ἕλληνες Εὐαγγελικοί, καθ' ὃ Ἕλληνες πολῖται καὶ Ἕλληνες τὸ γένος, ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ τελῶσι τὰ τῆς λατρείας αὐτῶν καὶ τὰ τῶν οἰκογενειακῶν αὐτῶν σχέσεων κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τῆς συνειδήσεως.

Ὁ γράφων τὰς γραμμὰς ταύτας θεωρεῖ ἑαυτὸν εὐτυχῆ διότι ἀπὸ τοῦ 1904 συλλαβὼν τὴν ἰδέαν τῆς πραγματοποιήσεως τῆς ἑνώσεως τῶν Ἑλλήνων Εὐαγγελικῶν εἰς μίαν ὁμογενῆ ὀργάνωσιν, μὲ ἓν ἑνιαῖον μέτωπον κατὰ τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς παρατηρουμένης κοινωνικῆς διαφθορᾶς καὶ θρησκευτικῆς πλάνης καὶ δεισιδαιμονίας ἠξιώθη ὁμοῦ μετ' ἄλλων παραγόντων, οἵτινες οὐκ ὀλίγον συνετέλεσαν εἰς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ πόθου τούτου, νὰ ἴδῃ, παρὰ τὸν σοβαρὸν κλονισμὸν ὃν ὑπέστη ἡ ὑγεία του κατὰ τὸ 1911, τὴν συντελεσθεῖσαν ταύτην ἕνωσιν εἰς τὸν Πανελλήνιον Σύνδεσμον Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν.

Τὸ λοιπὸν ἐναπόκειται εἰς τὴν εἰλικρινῆ προσπάθειαν τῶν μελῶν ὅλων τῶν κατὰ μέρος Ἐκκλησιῶν, ὅπως οὐ μόνον συγκρατηθῇ ἀλλὰ διατηρηθῇ καὶ προαχθῇ καὶ εὐδοκιμήσῃ ὁ Πανελλήνιος Σύνδεσμος, πρὸς δόξαν τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου.

Τὸ παρελθὸν ἔληξε καὶ οἱ συντελεσταὶ τοῦ ἔργου μετ' οὐ πολὺ θ' ἀνήκωσιν

εἰς τὸ παρελθόν· ὁλόκληρον τὸ βάρος τῆς ἐπιτυχίας ἐν τῷ μέλλοντι κεῖται ἐπὶ τῶν ὤμων τῶν νεωτέρων τέκνων της Ἐκκλησίας, οἵτινες μὲ τόσας εὐγενεῖς ἰδέας ἐμπεποτισμένοι καὶ μὲ τὸ νεανικὸν σφρῖγος ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, δὲν θ' ἀφίσωσι νὰ καταρρεύσῃ ἔργον ἑβδομήκοντα καὶ πλέον ἐτῶν, μὲ τόσας θυσίας καὶ τόσους κόπους καὶ μόχθους καὶ ἀγρυπνίας καὶ προσευχὰς ἐπιτευχθέν.

Εὐχόμεθα ὅπως ὁ Κύριος εὐλογήσῃ τὰ γενόμενα καὶ τὰ γενησόμενα, πρὸς ἔπαινον καὶ δόξαν τοῦ ἁγίου ὀνόματος Αὐτοῦ, εἰς Ὃν ἔστω ἡ δόξα καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Π. Γ. Λογγηνίδης

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΟΝ ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ

Ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα ὑπῆρξεν, ὡς γνωστόν, ὁ κυριώτερος συντελεστὴς οὐ μόνον τῆς Ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων, ἀλλὰ καὶ τῆς διαδόσεως νέων ἰδεῶν περὶ πολιτικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, αἵτινες κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀνεστάτωσαν τὴν Εὐρώπην, κατέρριψαν παλαιὰς προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίας καὶ εἰσήγαγον τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὰ σκότη τοῦ Μεσαίωνος. Θὰ ἦτο λοιπὸν κοινοτοπία νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Εὐαγγελικὸν ἐκδοτικὸν ἔργον, ὅπερ ἱδρύθη ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ ἔτος 1858, συνετέλεσεν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἀνθρώπινον μέσον (ὑπὸ τὴν Θείαν ἐνέργειαν καὶ εὐλογίαν) εἰς τὴν διάδοσιν μεταξὺ τοῦ ἔθνους ἡμῶν ὑγιῶν θρησκευτικῶν καὶ ἠθικῶν ἀρχῶν.

Κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ὁ ἀοίδιμος Μιχαὴλ Καλοποθάκης ἤρχισεν ἐκδίδων τὸν «Ἀστέρα τῆς Ἀνατολῆς», ὡς μικρὸν ἑβδομαδιαῖον τετρασέλιδον φύλλον. Μετ' ὀλίγον τὸ φύλλον τοῦτο ἐδιπλασιάσθη εἰς ὀκτασέλιδον εἰκονογραφημένον, καὶ ὡς τοιοῦτον ἐξηκολούθησε τακτικῶς ἐκδιδόμενον μέχρι τέλους τοῦ ἔτους 1893, ὁπότε ἕνεκα τῆς ὑψώσεως τῶν τιμῶν τοῦ χάρτου καὶ εἰκόνων περιορίσθη πάλιν εἰς τετρασέλιδον ἄνευ εἰκόνων.

Κατὰ τὸ ἔτος 1867 ἐκτὸς τοῦ «Ἀστέρος», ὁ Μιχ. Καλοποθάκης ἵδρυσε τὴν «Ἐφημερίδα τῶν Παίδων», μηνιαῖον εἰκονογραφημένον περιοδικόν, ὅπερ ἐπὶ ὁλόκληρον 25ετίαν ὑπῆρξε τὸ μοναδικὸν ἐντρύφημα τῶν Ἑλληνοπαίδων, φθάσαν εἰς 8500 φύλλων. Ὁ ἀοίδιμος συντάκτης συνεκινεῖτο μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ βίου του, λαμβάνων πανταχόθεν ἐπιστολὰς πρώην συνδρομητῶν του, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν δι' ὧν τῷ ἐξέφραζον τὴν μεγάλην τέρψιν, ἣν εἶχον ὡς παιδία νὰ ἀναγινώσκουν τὴν μικρὰν «Ἐφημερίδα τῶν Παίδων» καὶ τὴν στέρησιν, ἣν ᾐσθάνθησαν ὅτε διεκόπη ἡ ἔκδοσίς της κατὰ τὸ ἔτος 1893. Ἀλλ' ἡ αὐτὴ αἰτία, ἥτις κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐπέφερε τὴν διακοπὴν τοῦ εἰκονογραφημένου «Ἀστέρος τῆς Ἀνατολῆς», συνεπήγαγε μοιραίως καὶ τὴν τῆς «Ἐφημερίδος τῶν Παίδων» ἧς ἡ συνδρομὴ

(δρ. 1 ἐτησίως) οὐδὲ πόρρωθεν ἠδύνατο πλέον νὰ καλύψῃ τὰς δαπάνας τῆς ἐκδόσεώς της.

Ἀλλ᾽ ὁ Καλοποθάκης δὲν ἠρκέσθη μόνον εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν δύο τούτων περιοδικῶν. Εὑρεθεὶς ἐνώπιον τεραστίας ἀντιδράσεως ἐκ μέρους τῶν τότε ἐκκλησιαστικῶν κύκλων, ἑνὸς ἡμερησίου τύπου ἀγομένου ὑπὸ ἀλογίστου φανατισμοῦ καὶ θρησκευτικῆς μισαλλοδοξίας, καὶ μιᾶς κοινωνίας στενῶν ἀντιλήψεων καὶ θρησκευτικῆς ἀμαθείας, ἠναγκάσθη ἐν ἔτει 1860 νὰ ἱδρύσῃ ἴδιον τυπογραφεῖον διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ «Ἀστέρος τῆς Ἀνατολῆς» καὶ ἄλλων δημοσιευμάτων. Καὶ ἐκ τοῦ «Τυπογραφείου τῆς Λακωνίας» ὡς τὸ ὠνόμασε (ἀπὸ τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδος), ἐξῆλθον ἐπὶ ὁλόκληρον εἰκοσιπενταετίαν οὐ μόνον τὰ δύο εἰρημένα περιοδικά, ἀλλὰ καὶ χιλιάδες θρησκευτικῶν φυλλαδίων καὶ σειρὰ ὁλόκληρος ὠφελίμων θρησκευτικῶν βιβλίων, ἅτινα ἀπετέλεσαν καὶ ἀποτελοῦν ἀκόμη καὶ τὴν σήμερον, πολύτιμον καὶ μοναδικὴν θρησκευτικὴν βιβλιοθήκην ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ. Τὰ πλεῖστα τῶν βιβλίων (ἂν μὴ ὅλα), τοῦ τιμοκαταλόγου, ὃν δημοσιεύει καὶ σήμερον ἔτι ὁ «Ἀστὴρ» ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου αὐτοῦ, ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Καλαποθάκη καὶ ἐξετυπώθησαν εἰς τὸ «Τυπογραφεῖον τῆς Λακωνίας» ἀπὸ τοῦ 1860 μέχρι τοῦ 1886, ὁπότε πληθυνθέντων τῶν ἐν Ἀθήναις τυπογραφείων, κατέστη ἀσύμφορος ἡ διατήρησις ἰδίου τυπογραφείου.

Πόσον αἰσθητὸν κενὸν ἐπλήρωσεν ἡ ἐκδοτικὴ αὕτη ἐργασία τοῦ Μιχ. Καλοποθάκη ἀπὸ τοῦ 1858 μέχρι τοῦ θανάτου του ἐν ἔτει 1911, μαρτυρεῖ ἡ διαρκὴς ἀνατύπωσις πολλῶν ἐκδόσεών του. Πόσον μεγάλη ὑπῆρξεν ἡ παραγωγή του εἰς βιβλία καὶ φυλλάδια παντὸς εἴδους, μαρτυρεῖ τὸ γεγονὸς, ὅτι κατὰ τὸν θάνατόν του κατέλιπεν ἀποθήκην τοιούτων ἐκδόσεων ἀγοραίας ἀξίας περίπου δρ. 75,000, τὴν ὁποίαν τελευταίως ὁ υἱός του, ἐκτελῶν ἐπιθυμίαν, ἣν ζῶν εἶχεν ἐκφράσει ὁ Καλοποθάκης ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Συνόδου τῶν Ἑλληνικῶν Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν, παρακαλέσας ὅπως ἡ Σύνοδος ὁρίσῃ ἐπιτροπὴν νὰ διαχειρίζηται τοῦ λοιποῦ τὸ ἔργον καὶ τὴν περιουσίαν ταύτην, ἥτις σήμερον ἀποτελεῖ κεφάλαιον τοὐλάχιστον δρ. 70,000.

Ἐκτὸς τῶν περιοδικῶν, βιβλίων καὶ φυλλαδίων, περὶ ὧν ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος ὁ μακαρίτης Μιχ. Καλοποθάκης, τῇ ἀρωγῇ φίλων του, ἐξέδωκε πολλὰς ἑκατοντάδας χιλιάδων μικρῶν θρησκευτικῶν φυλλαδίων τετρασελίδων, πρὸς δωρεὰν διανομήν, ἅτινα γνωρίζομεν ὅτι μεγάλως συνετέλεσαν εἰς τὴν διάδοσιν ὑγιῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν.

Ἂς ἦναι τὸ παράδειγμα καὶ ἡ δρᾶσις τοῦ Μιχ. Καλοποθάκη ἐσαεὶ φωτεινὸν πρὸς μίμησιν παράδειγμα, τοῦ τί δύναται νὰ κατορθώσῃ εἷς καὶ μόνος ἄνθρωπος ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, ὅταν πρὸς τὴν διανοητικὴν καὶ ἐπιστημονικὴν μόρφωσιν συνενώνῃ πίστιν φλογεράν, θέλησιν ἀκλόνητον, θάρρος ἀτρόμητον, φιλοπονίαν ἀκούραστον, καὶ αὐτοθυσίαν ἀνεπιφύλακτον. Τὸ ἔργον τοῦ Καλοποθάκη οὐχὶ μόνον τῶν Ἑλλήνων Εὐαγγελικῶν τὴν εὐγνωμοσύνην θὰ διατηρήσῃ ἐσαεί, ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἑλ-

ληνικοῦ ἔθνους καὶ αὐτῆς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τὴν ἐκτίμησιν θὰ ἀποσπάσῃ ὅταν ἐν καιρῷ, αἱ θρησκευτικαὶ ἀντιθέσεις καὶ ἡ μισαλλοδοξία παρέλθωσι καὶ ἡ συμβολὴ ἑκάστου εἰς τὸ ἔργον τῆς ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἀναμορφώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ κριθῇ δικαίως καὶ ἀμερολήπτως.

ΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΑΡΜΕΝΙΑΣ

Συνεπείᾳ ψηφισμάτων ἐκδοθέντων ἐν συνελεύσει διαφόρων ἐν Ἀμερικῇ ἐκκλησιαστικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν ὀργανώσεων, ἐπιτροπὴ Ἀμερικανῶν κληρικῶν ἐξέθεσε διὰ τῆς κάτωθι ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Πρόεδρον Χάρδινγκ τάς ἀπόψεις 15 μεγάλων Εὐαγγελικῶν ἀποχρώσεων καὶ φιλανθρωπικῶν ὀργανώσεων, ἐπὶ τῆς καταστάσεως ἐν τῇ Ἐγγὺς Ἀνατολῇ, τοῦ ζητήματος τῶν Ἀρμενίων προσφύγων καὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι πραγμάτων.

Κύριε Πρόεδρε,

Τῇ 10ῃ Μαΐου συνῆλθε συνεδρίασις τῶν ἀντιπροσώπων 15 ἐκκλησιῶν καὶ φιλανθρωπικῶν ὀργανώσεων ἐνδιαφερομένων διὰ τὴν δικαίαν διακανόνισιν τῶν ζητημάτων τῆς Ἐγγύς Ἀνατολῆς ἡ δὲ ὑπογεγραμμένη ἐπιτροπὴ ἐνετάλη νὰ ὑποβάλῃ Ὑμῖν τὰς ἀπόψεις της συνελεύσεως ταύτης. Κατάλογος τῶν ἀντιπροσώπων καὶ τῶν ὀργανώσεων ἐπισυνάπτεται τῇ παρούσῃ.

Ἐνετάλημεν νὰ ἐξηγήσωμεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ὅτι αὐξάνει ὁλονὲν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἡμετέρων συμπολιτῶν, οἵτινες εἶναι ὑπὲρ τῆς ἐπαναλήψεως τῶν μετὰ τῆς Ἑλλάδος διπλωματικῶν ἡμῶν σχέσεων καὶ φρονοῦν ὅτι ἡ Κυβέρνησις θὰ ἔπρεπε πλέον νὰ λάβῃ ὁριστικὴν στάσιν διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἀπονομῆς δικαιοσύνης εἰς τοὺς καταπιεζομένους λαοὺς τῆς Ἐγγὺς Ἀνατολῆς.

Ἡμεῖς ἐκπροσωποῦμεν ἐκείνους, οἵτινες βλέπουν μετὰ σοβαρᾶς ἀνησυχίας τὴν ἐκ μέρους τῶν Συμμάχων δυνάμεων ἐγκατάλειψιν τῶν Ἀρμενίων εἰς τὴν τύχην των, ἄνευ τῆς παροχῆς εἰς αὐτοὺς δικαίων τινῶν ἐπανορθώσεων διὰ τὰ ἔναντι αὐτῶν διαπραχθέντα ἀδικήματα.

Ἂν καὶ γνωρίζομεν, ὅτι δὲν δύναται ἡ Ἀμερικανικὴ Κυβέρνησις ν' ἀναλάβῃ τὴν προστασίαν τῶν ἁπανταχοῦ τῆς γῆς καταπιεζομένων λαῶν, φρονοῦμεν ὅτι τὰ ἐν τῇ Ἐγγὺς Ἀνατολῇ καθήκοντα ἡμῶν εἶναι φανερώτατα. Ἡ διακοίνωσις τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν κ. Χιοὺζ πρὸς τὰς Συμμάχους δυνάμεις, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐντολὴν τῆς Μεσοποταμίας, κρίνεται ἐν τῷ τύπῳ ὡς σημαίνουσα, ὅτι αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, λόγῳ τῆς εἰς τὴν κοινὴν νίκην συμμετοχῆς αὐτῶν ἔχουσιν ἴσα πρὸς τοὺς ἄλλους Συμμάχους δικαιώματα καὶ συμφέροντά τινα, ὧν οὗτοι δὲν δύνανται

νὰ παραιτηθῶσιν ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Νομίζομεν δέ, ὅτι μετὰ τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν συμφερόντων τούτων ἔχομεν καὶ εὐθύνας, ἃς δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποφύγωμεν.

Πολλοὶ Ἀμερικανοὶ πολῖται, ὧν ὁ ἀριθμὸς ὁλονὲν αὐξάνει, φρονοῦσιν, ὅτι ἡ κατάστασις τῶν προσφύγων ἐν τῇ Ἐγγὺς Ἀνατολῇ εἶναι μέρος τῆς ἐκ τοῦ μεμεγάλου πολέμου προελθούσης ἀθλιότητος, ὅτι δὲ ἡ Κυβέρνησις ἡμῶν εὐθύνεται ὁμοῦ μετὰ τῶν ἄλλων Δυνάμεων τῆς Δύσεως ὅπως φροντίσῃ περὶ θεραπείας τῆς ἀθλιότητος ταύτης. Οἱ οὕτω φρονοῦντες εἶναι πρόθυμοι νὰ βοηθήσωσι καὶ διὰ τῶν ψήφων καὶ διὰ τῆς φωνῆς αὐτῶν τὴν Κυβέρνησιν, εἰς οἱανδήποτε ἤθελε καταβάλει ὑπὲρ τῶν δυστυχούντων τούτων πληθυσμῶν προσπάθειαν. Ἀναλαμβάνομεν ὅθεν νὰ τονίσωμεν τὰ ἀκόλουθα σημεῖα καὶ νὰ ζητήσωμεν παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ἡμῶν νὰ συμπεριλάβῃ ταῦτα εἰς τὸ πρόγραμμα αὐτῆς:

1. Ὑπομνήσκομεν ὅτι τῇ 30ῃ παρελθόντος Μαρτίου ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἀπηύθυνε διακοίνωσιν, δι᾽ ἧς ἐπρότεινεν εἰς τὴν Μεγάλην Βρετανίαν, Γαλλίαν καὶ Ἰταλίαν τὴν σύστασιν Διεθνοῦς ἐπιτροπῆς, ἥτις νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς καταστάσεως τῶν προσφύγων ἐν τῇ Ἐγγὺς Ἀνατολῇ. Ζητοῦμεν, ὅπως ἡ Κυβέρνησις ἡμῶν ἐπιμείνῃ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, μέχρι τῆς λήψεως ὁριστικῆς ἀπαντήσεως παρὰ τῶν Συμμάχων καὶ ὅπως γείνῃ ὑπέρμαχος τῆς ἰδέας ταύτης, μέχρις ἐπιτεύξεως εὐνοϊκῆς τινὸς ἐνεργείας. Ἀναβολὴ κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην στιγμὴν σημαίνει τὸν θάνατον χιλιάδων ὑπάρξεων.

Πλὴν τούτου φρονοῦμεν, ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἡμῶν ὀφείλει νὰ λάβῃ μέρος εἰς οἱανδήποτε ἀναγκαίαν οἰκονομικὴν πρόνοιαν, πρὸς ἐγκατάστασιν τῶν προσφυγικῶν πληθυσμῶν εἰς χώραν τινά, ἔνθα οὗτοι θὰ ἦναι ἀσφαλεῖς.

2. Ζητοῦμεν ὅπως ἡ Κυβέρνησις ἡμῶν ἐνδιαφερθῇ διὰ τὰς 900.000 προσφύγων, οἵτινες ἐξετοπίσθησαν ἐκ τῶν προαιωνίων αὐτῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἑστιῶν καὶ εἶναι σήμερον συνεσωρευμένοι εἰς προσφυγικοὺς καταυλισμοὺς ἐν Ἑλλάδι, ἄνευ ἐνδυμάτων, ἄνευ τροφῆς, ἄνευ κατοικίας, μὴ ἔχοντες ἄλλο ἐκτὸς τῶν παρεχομένων εἰς αὐτοὺς διὰ τῆς ἐλεημοσύνης τοῦ κόσμου. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀδυνατεῖ οἰκονομικῶς νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τοῦ προβλήματος, ἔναντι τοῦ ὁποίου εὑρέθη, ὡς ἐκ τῆς πρωτοφανοῦς ταύτης καταστροφῆς. Πληροφορούμεθα, ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἡμῶν ὑπεχρεώθη κατὰ τὸ ἔτος 1918 νὰ παράσχῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα δάνειον ἐκ 48 ἑκατομμυρίων δολλαρίων, ἐκ συμφώνου μεὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, τοῦ ὁποίου ὅμως μέρος μόνον κατεβλήθη, ὅτι δὲ ἔναντι τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐξέδωκε χαρτονόμισμα δι᾽ ὁλόκληρον τὸ ποσόν. Ἀναγνωρίζομεν, ὅτι ὑπάρχουσιν ἴσως ὅροι ἄγνωστοι εἰς ἡμᾶς, διὰ τοὺς ὁποίους τὸ δάνειον δὲν κατεβλήθη ἢ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καταβληθῇ ἐξ ὁλοκλήρου, ***παρακαλοῦμεν ὅμως τὸν Πρόεδρον νὰ ἐξετάσῃ εὐμενῶς τὸ δυνατὸν τῆς χορηγήσεως καὶ ἄλλων χρημάτων, εἴτε διὰ τῆς ἐπιτεύξεως τῆς ἀδείας πρὸς καταβολὴν τοῦ ὑπολοίπου τοῦ δανείου τούτου, εἴτε διὰ τῆς προσφορᾶς νέου δανείου, ὑπὸ τὸν***

ὅρον, ὅπως ἡ Ἑλλὰς χρησιμοποιήσῃ τοῦτο ὑπὲρ τῶν προσφυγικῶν τούτων πληθυσμῶν.

3. Βλέπομεν μετὰ σοβαρῶν φόβων τὴν ἐνέργειαν τῆς πρώτης συνδιασκέψεως τῆς Λωζάννης, ἥτις ἐφάνη ἐγκαταλείπουσα τὸ σχέδιον τῆς Ἐθνικῆς Ἑστίας τῶν Ἀρμενίων, ζητοῦμεν δὲ ἐπιμόνως παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ἡμῶν, ὅπως κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις νέας συνθήκης μετὰ τῆς Τουρκίας, ἀνακαλέσῃ εἰς τὴν ζωὴν τὸ σχέδιον, ὡς ὑπεβλήθη εἰς τὴν πρώτην Συνδιάσκεψιν τῆς Εἰρήνης ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ἀντιπροσωπείας, καὶ νὰ ἐπιμείνῃ ὅπως τὸ σχέδιον τοῦτο κυρωθῇ διὰ νέας συνθήκης, ἀναγνωριζομένης οὕτω τῆς εἰς τοὺς πάσης ἰδιοκτησίας ἀποστερηθέντας Ἀρμενίους ὀφειλομένης δικαιοσύνης.

Ζητοῦμεν τοῦτο ἐν ὀνόματι τοῦ ἠθικοῦ δικαίου καὶ τῆς δικαιοσύνης, φρονοῦμεν δὲ ὅτι, ἡ Κυβέρνησις ἡμῶν δὲν δύναται νὰ τύχῃ ἀσφαλέστερον τῆς ἐπιδοκιμασίας τοῦ λαοῦ τῆς Ἀμερικῆς κατ' ἄλλον τρόπον, εἰμὴ διὰ τῆς παργματοποιήσεως σαφῶς καθωρισμένου σχεδίου ἐν τῇ ὑποθέσει ταύτῃ.»

Ἡ ἐπιστολὴ φέρει πλῆθος ὑπογραφῶν ἀντιπροσώπων ὅλων τῶν ἐν Ἀμερικῇ Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν. Συνυπέγραψαν καὶ οἱ ἑξῆς Ἕλληνες: ὁ καθηγητὴς κ. Ξενίδης ὁ κ. Θεόδωρος καὶ ὁ κ. Βασαρδάκης, οἱ Ἀρμένιοι κ.κ. Μ. Τ. Καλαϊτζιὰν καὶ Βαρτὰν Μελκόμ, καὶ ὁ Σύριος Χαμπὶπ Γ. Ἰσιφάν.

Η ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΗΜΟΣΙΑΝ ΠΡΟΣΕΥΧΗΝ ΣΤΑΣΙΣ

Ἐλάβομεν τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολήν:

Κύριε Συντάκτα τοῦ «Ἀστέρος»,

Εἰς τὸ φύλλον τοῦ παρελθόντος μηνὸς Μαΐου ἐδημοσιεύθη ἀπάντησις εἴς τινα ἐρώτησιν «τακτικοῦ ἀναγνώστου» περὶ τῆς κατὰ τὴν προσευχὴν τηρητέας στάσεως. Ἄς μοι ἐπιτραπῇ μὲ πολλὴν ἀγάπην νὰ κάμω δύο παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς ἀπαντήσεως ἐκείνης.

1. Σχετικῶς πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἔκθεσιν τοῦ ζητήματος, δὲν ἔπρεπε νὰ γραφῇ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ οὐδὲ ἴχνος προσευχῆς καθημένου τοῦ προσευχομένου. Ἐν τῷ Β' βιβλίῳ Σαμουὴλ κεφ. ζ' ἀπὸ τοῦ 18 ἐδάφιον καὶ ἑξῆς λέγεται ῥητῶς ὅτι ὁ «Δαβὶδ εἰσῆλθε καὶ *ἐκάθισεν* ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, καὶ εἶπε..» καὶ ἀκολουθεῖ ἡ μακρὰ ὁπωσοῦν προσευχή του. Οὔτε ἀσθενὴς ἦτο τότε ὁ Δαυεὶδ οὔτε γέρων, ὥστε νὰ δικαιολογηθῇ οὕτως ἡ προσευχὴ αὐτοῦ καθημένου. Ἀλλ' οὔτε δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι εὑρέθη μόνος ἐνώπιον τοῦ καταπετάσματος καὶ ἠδύνατο διὰ τοῦτο νὰ λάβῃ οἱανδήποτε στάσιν· διότι τὸ μόνος ἢ μετ' ἄλλων δὲν μεταβάλλει τὸ ζήτημα· εἶναι ὅμως βέβαιον ὅτι τὸν συνώδευσεν ἐκεῖ ὁ κατόπιν ἐξιστορήσας τὴν σκηνήν, ἀναμφιβόλως αὐτὸς οὗτος ὁ προφήτης Νάθαν, ὅστις ἔφερε πρὸς αὐτὸν τὴν παρὰ Θεοῦ ἀγγελίαν, ἧς συνέπεια ἦτο ἡ προσευχή· ὑπάρχει δὲ πᾶσα πιθανότης ὅτι καὶ αὐλικοὶ καὶ σωματοφύλακες περιεκύκλουν αὐτόν, ὡς ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν ἡ συνήθεια τῶν βασιλέων. Πῶς δὲ ἐξηγεῖται ἡ τοιαύτη στάσις τοῦ Δαυεὶδ καθημένου καὶ προσευχομένου; Μήπως ἐκάθισεν ἐξ ὑπερηφανίας, ἐπειδὴ ἦτο βασιλεύς; Ἀλλ' αὐτὴ αὕτη ἡ προσευχή του εἶναι πλήρης βαθείας ταπεινοφροσύνης. Ἡ ἐξήγησις εἶναι ἁπλουστάτη: Αὐτὸς ὡς προφήτης θεόπνευστος εἶχεν ἐπαρκῶς ἀντιληφθῆ τὴν ἀλήθειαν, ἣν ὁ Κύριος ἡμῶν δέκα αἰῶνας μετὰ ταῦτα ἀπεκά-

λιψε σαφῶς εἰς τὴν Σαμαρείτιδα καὶ εἰς ὅλον τὸν κόσμον ἔκτοτε, ὅτι δηλ. «ὁ Θεὸς εἶναι Πνεῦμα, καὶ οἱ προσκυνοῦντες αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ πρέπει νὰ τὸν προσκυνῶσιν» (Ἰω. δ' 24). Τὴν πνευματικὴν ταύτην ἀντίληψιν βλέπομεν καὶ εἰς ἐκφράσεις τινὰς τῶν ψαλμῶν αὐτοῦ, οἷον τὸ «Θυσία τοῦ Θεοῦ εἶναι πνεῦμα συντετριμμένον» (Ψαλμ. να' 17. πρβλ. Ψαλμ. μ' 6).

2. Σχετικῶς πρὸς τὴν πνευματικὴν ὄψιν τοῦ ζητήματος. Ἀφ' οὗ ὁ Εὐαγγελικὸς Χριστιανὸς ἔχει κατανοήσει ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πνεῦμα καὶ ὅτι λατρεύεται πνευματικῶς, τὸ ζήτημα τῆς στάσεως χάνει τὴν σπουδαιότητα ἥτις ἀπεδόθη εἰς αὐτό· διότι ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ὡς ἄνθρωπος ὁρατός, ἵνα τιμήσῃ τις Αὐτὸν δι' ὀρθοστασίας ἢ προσκυνήσεως. Ἐὰν ἡ ψυχὴ εἶναι πράγματι εὐλαβής, εὐλαβὴς θὰ εἶναι καὶ ἡ στάσις τοῦ σώματος, εἴτε καθημένου, εἴτε ὀρθίου, εἴτε γονυπετοῦς, εἴτε καὶ πρανοῦς. Ὅτι τινὲς οὐδὲ νὰ κύψωσι τὴν κεφαλὴν λαμβάνουσι τὸν κόπον εἶναι τὸ αὐτὸ ὅπερ καὶ ὅτι ἄλλοι ὄρθιοι ἀνιστάμενοι περιφέρουσι τὰ βλέμματα αὐτῶν καὶ περιεργάζονται τοὺς πέριξ. Ὅσον ἀνευλαβές τὸ ἕν τόσον ἀνευλαβὲς τὸ ἕτερον.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὸ καθῆσθαι ἐν τῇ προσευχῇ εἶναι σχετικῶς συνήθεια νεωτέρα· ἀλλὰ νεωτέρα συνήθεια εἶναι καὶ τὸ κλείειν τοὺς ὀφθαλμοὺς κατὰ τὴν προσευχήν. Τὴν δευτέραν ταύτην συνήθειαν ἠσπάσθησαν γενικῶς οἱ Εὐαγγελικοὶ Χριστιανοί, διότι διευκολύνει τὸν ἄνθρωπον νὰ συγκεντρώσῃ ἀπερισπάστως τὴν προσοχήν του εἰς τὴν γινομένην ἀπὸ κοινοῦ προσευχήν· ἀναμφιβόλως τοιοῦτος λόγος καὶ οὐχὶ ὀκνηρία ἢ διάθεσις πρὸς ἀναπαυτικὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ διατριβὴν ὤθησε τὰς πλείστας Εὐαγγελικὰς ἐκκλησίας Ἀμερικῆς καὶ Ἀγγλίας καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς Σκωτίας σιωπηλῶς νὰ οἰκειοποιηθῶσι τὴν στάσιν ταύτην, διότι ἡ οὕτως ἐξασφαλιζομένη ἀκινησία τοῦ σώματος παρέχει εἰς τὸν προσευχόμενον πλειοτέραν εὐκολίαν πρὸς συγκέντρωσιν τῆς διανοίας, οὕτω δὲ καὶ ὁ ἐκ μέρους ὅλων προσευχόμενος ἀπελευθεροῦται τοῦ φόβου, μὴ ἡ προσευχή του γείνῃ μακροτέρα τοῦ δέοντος καὶ κουράσῃ τοὺς συμπροσευχομένους.

Διὰ ταῦτα, νομίζω, δὲν ἦτο δίκαιον οἱ ἐφαρμόζοντες τὴν στάσιν ταύτην νὰ ἀποκηρυχθῶσιν ὡς ἀνευλαβεῖς.

Ξ. Π. Μόσχον.

Εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐπιστολὴν ἀπαντῶμεν εὐχαρίστως, ὡς ἑξῆς:

1. Ὡς πρὸς τὸ ***ἱστορικὸν*** μέρος. Εἰς τὸ χωρίον Β'. Σαμ. ζ'. 18, ὅπερ ἐπικαλεῖται ὁ σεβαστὸς ἡμῶν συνεργάτης, ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ ἑρμηνευταί, παλαιοὶ καὶ νέοι, ἑρμηνεύουν τὴν φράσιν «ἐκάθισεν ἐνώπιον τοῦ Κυρίου» ὡς σημαίνουσαν «παρέμεινε, διέτριψεν», ὅπως καὶ τὴν σήμερον λέγομεν «Μὴ καθήσῃς πολὺ» δηλαδή, «Μὴ μείνῃς πολλὴν ὥραν». Εἷς δὲ ἔγκριτος ἑρμηνευτής, ὁ Κίττο, φρονεῖ ὅτι ὁ Δαβὶδ ἔλαβε τὴν στάσιν, ἣν λαμβάνουν τὴν σήμερον ἐν τῇ προσευχῇ οἱ Μωαμεθανοί, ἤτοι, ἐγονυπέτησε καὶ ἐκάθησεν εἰς τὰς πτέρνας αὐτοῦ·

Διὰ νὰ ἔχῃ οἱανδήποτε ἐφαρμογὴν τὸ ἀνωτέρω χωρίον εἰς τὸ δι' ἡμᾶς ζήτημα πρέπει νὰ φαντασθῶμεν τὴν Σκηνὴν τοῦ Μαρτυρίου ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Δαβίδ, ἢ καὶ τὸν μετέπειτα ναὸν τοῦ Σολομῶντος, ὡς διεσκευασμένον καθ' ὃν τρόπον αἱ ἡμέτεραι Εὐαγγελικαὶ ἐκκλησίαι τῆς σήμερον, δηλ. ἐφωδιασμένην μὲ καθίσματα διὰ τοὺς προσκυνητάς, τοῦθ' ὅπερ προφανῶς ἀστεῖον. Ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι εἰς τὸν Δαβὶδ προσεφέρθη κάθισμα, τοῦτο ἐγένετο ἐξαιρετικῶς καὶ τιμῆς ἕνεκα, διότι ἦτο βασιλεύς. Τίποτε ὅμως δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ κείμενον, ὅπερ μᾶς ἀναγκάζει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι καθ' ὅλην τὴν ὥραν, καθ' ἣν παρέμεινεν ἐν τῇ σκηνῇ, ἔμεινε καθήμενος καὶ προσηυχήθη καθήμενος. Ἂς μὴ στηριζώμεθα καὶ τόσον πολὺ ἐπὶ τῆς κυριολεξίας, διότι εἰς ἕτερον χωρίον (Α'. Βασιλ. η'. 22 πρβλ. Β'. Χρον. ς'. 12)

ἀναγινώσκομεν ὅτι ὁ Σολομὼν «σταθεὶς ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου .... **ἐξέτεινε** τὰς χεῖρας αὐτοῦ πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶπεν» (ἕπεται ἡ μακρὰ προσευχὴ τοῦ Σολομῶντος), εἰς δὲ τὸ τέλος (ἐδάφ. 54) ἀναγινώσκομεν ὅτι «ἀφοῦ ἐτελείωσεν ὁ Σολομὼν νὰ κάμνῃ ὅλην τὴν προσευχὴν καὶ τὴν δέησιν ταύτην ***ἐσηκώθη*** ἀπ᾽ ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ Κυρίου ὅπου ἦτο ***γονυπετής***»! Ὥστε τὸ «σταθεὶς» δὲν δύναται νὰ ἐννοηθῇ κυριολεκτικῶς, ἀλλ᾽ ἁπλῶς σημαῖνον «λαβὼν στάσιν ἢ θέσιν». Τουτ᾽ αὐτὸ φρονοῦμεν ὅτι συμβαίνει μὲ τὸ «ἐκάθησε» τοῦ Δαβίδ.

Ἀλλὰ καὶ ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι πράγματι ὁ Δαβὶδ προσηυχήθη καθήμενος, πάντως πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ μοναδικὴν ἐξαίρεσιν τῆς παρ᾽ Ἑβραίοις συνήθους καὶ κανονικῆς στάσεως ἐν τῇ προσευχῇ, ἥτις ἦτο ἀναμφιβόλως ἡ ***ὀρθία***, ἢ ἐν ἐξαιρετικαῖς περιστάσεσιν ἡ ***γονυπετής***. Τοῦτο ἱστορικῶς δὲν ἐπιδέχεται συζήτησιν.

Τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ὁ Δαβίδ, ὡς θεόπνευστος προφήτης, προσηυχήθη καθήμενος διότι ἐγνώριζεν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πνεῦμα καὶ πρέπει νὰ προσκυνῆται πνευματικῶς, δὲν μᾶς φαίνεται πολὺ πειστικόν· διότι ὁλόκληρος ἡ Μωσαϊκὴ λατρεία καὶ ἡ ἀντίληψις τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐν γένει προϋπέθετε τὸν Θεὸν ὡς πνεῦμα. Ἐν τούτοις, οἱ Ἰσραηλῖται ***δὲν*** προσηύχοντο πρὸς Αὐτὸν καθήμενοι.

2. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ***πνευματικὴν*** ὄψιν τοῦ ζητήματος, ἡμεῖς δὲν «ἀπεκηρύξαμεν ὡς ἀνευλαβεῖς» τοὺς θέλοντας νὰ κάθηνται ἐν τῇ δημοσίᾳ προσευχῇ, ὡς λέγει ὁ κ. Μόσχου. Εἴπομεν ὅτι ὁ νεωτερισμὸς οὗτος δύναται νὰ χαλαρώσῃ τὴν εὐλάβειαν καὶ «δύναται νὰ παρεξηγηθῇ ὡς ὀκνηρία», «πάντως δὲ εἶναι στάσις πολὺ εὐκόλως ἐκπίπτουσα εἰς ἀνευλάβειαν».

Δὲν ἀντιτιθέμεθα εἰς τὸ καθῆσθαι ἐν τῇ προσευχῇ ἁπλῶς διότι εἶναι νεωτερισμὸς ***ἄνευ σοβαροῦ καὶ ἀποχρῶντος λόγου*** εἰσαχθεὶς ἀπὸ ἄλλας χώρας, ὅπου ἐπικρατοῦν ἄλλα ἔθιμα, καὶ ὅπου προῆλθεν ἡ συνήθεια αὕτη ἐκ λόγων ὁπωσδήποτε σοβαρῶν. Τὸ καθῆσθαι ἐν τῇ προσευχῇ δὲν ἐπεκράτησε παρὰ τοῖς ἐν τῇ Δύσει Εὐαγγελικοῖς Χριστιανοῖς ὡς ἀλλαγὴ ἀπὸ τῆς ὀρθοστασίας, διότι τὴν ὀρθοστασίαν οὐδέποτε ἐγνώρισαν. Ἡ μόνη στάσις, ἣν εἶχον παραλάβει παρὰ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, ἐξ ἧς ἀπεσχίσθησαν ἦτο ἡ γονυπετής. Ἀλλ᾽ ἀφ᾽ ἑνός, αἱ πρακτικαὶ δυσκολίαι τῆς γονυκλισίας καὶ ἀφ᾽ ἑτέρου αἱ δεισιδαίμονες καὶ ἀσκητικαὶ ἰδέαι, ἃς ὁ Παπισμὸς συνέδεσε μὲ τὰς γονυκλισίας καὶ τὰς πρηνεῖς στάσεις ἐν τῇ προσευχῇ ἠνάγκασαν πολλοὺς Εὐαγγελικοὺς Χριστιανοὺς (ὄχι ὅλους) νὰ εὕρωσιν ἄλλην στάσιν προσευχῆς καὶ ὡς τοιαύτην ἐδέχθησαν τὸ καθῆσθαι μετὰ κλίσεως τοῦ σώματος πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ τῆς κεφαλῆς ἐπὶ τῶν χειρῶν. Ὀλίγαι ἐκκλησίαι ἐνεκολπώθησαν τὴν ἀρχαίαν ἀποστολικὴν ὀρθοστασίαν, ἀπέναντι ὅμως τῆς μεγάλης πλειονότητος ὑπεχώρησαν βαθμηδόν.

Ἀλλὰ ἡμῖν τοῖς Ἕλλησι καὶ τοῖς Ἀνατολικοῖς λαοῖς ἐν γένει, ἡ ὀρθοστασία ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν ἡ στάσις τῆς εὐλαβείας καὶ ἐν τῇ προσευχῇ καὶ ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ. Διατὶ νὰ ζητῶμεν νὰ μεταβάλωμεν τὴν στάσιν ταύτην χωρὶς κανένα σοβαρὸν λόγον; Δεισιδαιμονία οὐδεμία συνδέεται μετὰ τῆς ὀρθοστασίας, ὁποία

ἐνυπῆρχεν εἰς τὰς «μετανοίας» καὶ «γονατιστάς», κτλ. Διατὶ λοιπὸν νὰ θελήσωμεν δωρεὰν νὰ ἀντιταχθῶμεν εἰς τόσῳ ἀρχαίαν καὶ ἐρριζωμένην συνήθειαν;

Ἐὰν δὲ ἡ πεῖρα πολλάκις ἀπέδειξε σοφὸν τὸ ἀρχαῖον λόγιον «μὴ κίνει τὰ εὐκείμενα κακά», κατὰ πολὺ μείζονα λόγον ἀληθεύει τὸ «μὴ κίνει τὰ εὐκείμενα **καλὰ**» μόνον καὶ μόνον διότι τυγχάνουν νὰ ἦναι παλαιά.»

Σημ. Ἐλάβομεν ἐπίσης καὶ παρὰ τοῦ κ. Γεωργ. Χατζηαντωνίου ἐπιστολὴν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος, τὴν ὁποίαν ἐλλείψει χώρου δὲν δυνάμεθα νὰ δημοσιεύσωμεν, ἀλλ' ἥτις τὰ αὐτὰ περίπου ἐπιχειρήματα προβάλλει καὶ ἑπομένως δὲν χρήζει ἰδιαιτέρας ἀπαντήσεως. Μόνον εἰς ὅ,τι λέγει περὶ τῆς ἐν τῇ προσευχῇ στάσεως τοῦ Ἠλία (Α΄. Βασιλ. ιη΄. 42), ἔχομεν νὰ εἴπωμεν ὅτι αὕτη οὐδόλως ἦτο καθημένου. «Ἔκυψε κατὰ γῆς καὶ ἔθεσε τὴν κεφαλὴν μεταξὺ τῶν γονάτων αὐτοῦ» εἶναι περίπου ἡ στάσις, ἣν λαμβάνουσιν ἐν τῇ προσευχῇ οἱ Μωαμεθανοί, οἵτινες γονυπετεῖς θέτουσι τὸ μέτωπον ὁτὲ μὲν ἐπὶ τῆς γῆς, ὁτὲ δὲ ἐπὶ τῶν γονάτων. Εἶναι ἄλλως τε γνωστὴ στάσις καὶ τῶν Δερβισῶν καὶ τῶν φακιρῶν.

ΑΓΓΕΛΙΑ

Πρὸς τοὺς φίλους τῆς Ἀληθείας,

Εἶνε πανθομολογούμενον ὅτι μία ἀπὸ τὰς σπουδαιοτέρας ἐλλείψεις τῆς παρούσης Ἑλληνικῆς κοινωνίας εἶνε ἡ τῶν πνευματικῶν ἀναγνωσμάτων. Ἡ ἔλλειψις αὕτη γίνεται ἰδιαιτέρως αἰσθητὴ εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουσι γνωρίσει τὴν ἀξίαν τῶν τοιούτων ἀναγνωσμάτων καὶ τὴν ἐπιρροὴν αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἐν γένει ζωῆς.

Πᾶς Ἕλλην, ὁ ὁποῖος ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν λαῶν γνωρίζει ποῖαι εἶνε αἱ βάσεις ἐπὶ τῶν ὁποίων δύνανται νὰ εὐδοκιμήσουν τὰ ἔθνη, ἀποβλέπει οὐχὶ μετὰ μεγάλης αἰσιοδοξίας πρὸς τὸ μέλλον τοῦ Ἔθνους, διότι αἰσθάνεται τὸ δηλητήριον τῆς ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀποσυνθέσεως ἐνσταλάζον εἰς τὸν ἐθνικὸν ὀργανισμὸν ὑπὸ τῶν πολυπληθεστάτων ἠθοφθόρων ἀναγνωσμάτων, τὰ ὁποῖα ἤρχισαν ἐσχάτως ὑπὸ διαφόρους μορφὰς νὰ διεισδύωσι καὶ μεταξὺ τῶν μᾶλλον ἐπιφυλακτικῶν κύκλων.

Ὁ μικρὸς ἡμῶν Σύλλογος, ἐν τῇ συναισθήσει τοῦ καθήκοντός του, σχετικῶς μὲ τὸ ἐν λόγῳ ζήτημα, ἀπεφάσισε νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κοινωνίαν ἀνάγνωσμα ὑγιὲς καὶ ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὴν ψυχικὴν δίψαν, ἡ ὁποία ἤρχισε τελευταίως ἐκδηλουμένη μεταξὺ μέρους τινὸς τῆς κοινωνίας ἡμῶν.

*Προσφέρει δὲ τοῦτο ὄχι μόνον εἰς τοὺς εὐαγγελικοὺς κύκλους ἀλλὰ εἰς ὁλόκληρον τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον, ὁ ὁποῖος εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι θὰ ἐκτιμήσῃ καὶ θὰ ὑποστηρίξῃ τὴν προσφορὰν ταύτην, διότι εἶναι καιρὸς πλέον νὰ ἐκλείψωσιν αἱ ἀναχρονιστικαὶ προκαταλήψεις καὶ νὰ ἀντιμετωπισθῇ ἡ κατάστασις διὰ μέσων τὰ ὁποῖα θὰ εἶναι πραγματικῶς τελεσφόρα. Ὁ Σύλλογος ἡμῶν ἀνέλαβε νὰ ἐκδώσῃ τὸν Β΄. Τόμον τῶν «**Χριστιανικῶν Μελετῶν**» τοῦ κ. Ξ. Μόσχου Δ. Φ. τοῦ ἐπὶ τριακονταετίαν ἀκαμάτως ἐργασθέντος διὰ τὸ ἔργον τοῦ Κυρίου ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Σμύρνης.*

Διὰ τοὺς Εὐαγγελικοὺς κύκλους δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ συστηθῇ ὁ κ. Μόσχου. Ἡ πνευματική του ἐμβρίθεια, ἡ σαφὴς ἀντίληψις τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, ἣν ἔχει, καὶ ἡ ἀποστολικὴ πίστις του εἶναι γνωστὰ εἰς τοὺς ἀνωτέρω κύκλους, εἴτε ἐκ προσωπικῶν σχέσεων, εἴτε ἐκ δημοσιευμάτων του. Διὰ τοὺς ἄλλους κύκλους τοῦτο μόνον ἀναφέρομεν, ὅτι εἷς λόγος ὁ ὁποῖος ὑπεκίνησε καὶ ἐνεθάρρυνε τὸν πτωχόν μας **Σύλλογον** *εἰς τὸ νὰ ἀναλάβῃ τοιοῦτον οἰκονομικῶς βαρὺ ἔργον εἶναι ἡ συνεχὴς καὶ ἐπίμονος ζήτησις ἐκ μέρους μεγάλου μέρους τοῦ ὀρθοδόξου κλήρου τοῦ Α'. τόμου τῶν Χριστιανικῶν Μελετῶν τοῦ κ. Μόσχου.*

Ὁ Β'. τόμος περιλαμβάνει 52 ἐκ τῶν ἐκλεκτῶν ὁμιλιῶν τοῦ κ. Μόσχου. αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦσι πνευματικὴν ἀνθολογίαν, ἐντὸς τῆς ὁποίας δύναταί τις νὰ εὕρῃ τὰ ὡραιότερα χρώματα καὶ τὰς γλυκυτέρας εὐωδίας ἀπὸ ἀπόψεως χριστιανικῆς ἐμπνεύσεως. Περιέχει στοιχεῖα πνευματικά, κατάλληλα νὰ γαλουχήσωσι καὶ νὰ διαθρέψωσι ψυχὰς ἀδυνάτους καὶ πεινώσας, καθότι πηγάζουσιν ἐκ τῆς μόνης γνησίας πηγῆς, δηλ. τοῦ Θείου Λόγου.

Προβαίνομεν εἰς τὸ ἔργον τοῦτο πεπειθότες ἐπὶ τῆς προθύμου συνδρομῆς ὅλων ὑμῶν, οἱ ὁποῖοι εἴτε ἐγεύθητε τὴν γλυκύτητα καὶ τὴν δύναμιν τῆς πνευματικῆς ἀληθείας, εἴτε διψᾶτε δι' αὐτήν.

Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἕκαστος ἐξ ὑμῶν δὲν ἀμφιβάλλει ὅτι συντρέχων διὰ τῆς ἐγγραφῆς του εἰς τὴν ἔκδοσιν ταύτην, ὄχι μόνον ὁ ἴδιος ἀποκτᾷ σπουδαῖον πνευματικὸν βοήθημα, ἀλλὰ προσφέρει τοῦτο καὶ εἰς ἄλλους· διότι ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐκδόσεως ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐγγραφησομένων συνδρομητῶν.

Κατόπιν λεπτομερῶν ὑπολογισμῶν τῶν δαπανῶν ὡρίσθη ἡ τιμὴ δραχμαὶ 20 διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ δολλάριον ἓν διὰ τὴν Ἀμερικήν.

Συνδρομηταὶ ἐγγράφονται ἐν Ἀθήναις παρὰ τῇ Ἀποθήκῃ τῶν Ἱερῶν Γραφῶν, ὁδὸς Φιλελλήνων 2, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις καὶ τῷ Ἐξωτερικῷ παρὰ τοῖς διαφόροις ἀντιπροσώποις ἡμῶν.

Ὁ Πρόεδρος
Τοῦ Χριστιανικοῦ Συλλόγου Τῶν Νέων Ἀθηνῶν
ΟΡ. ΙΑΤΡΙΔΗΣ

Ὁ Γραμματεὺς
ΣΤ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΛΕΙΟΤΕΡΟΝ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΓΡΑΦΩΝ

Ἐκ τῆς συναδέλφου «Ἀναπλάσεως» ἀναδημοσιεύομεν μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως περικοπὰς ἄρθρου ὑπὸ τὸν ἄνω τίτλον, ὅπερ μαρτυρεῖ ὅτι μεταξὺ τῶν Ὀρθοδόξων ἀδελφῶν ἡμῶν ἤρχισεν ἐπὶ τέλους νὰ γίνεται αἰσθητὴ ἡ ἀντίληψις τῆς ἐλευθέρας κυκλοφορίας καὶ ἐνδελεχοῦς μελέτης τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς. Τὴν γενίκευσιν τῆς ἀντιλήψεως ταύτης θεωροῦμεν ὡς τὸ πλέον εὐοίωνον σημεῖον διὰ τὸ μέλλον τοῦ ἔθνους ἡμῶν.

Μὲ παλμοὺς ἰσχυροὺς ἀπὸ πολλοῦ παρακολουθῶν τὴν θεολογικήν μας ἐξέλιξιν, δὲν ἠδυνήθην πλέον ἢ ἅπαξ νὰ μὴ κεντηθῶ ἀπὸ μυστικὸν πόνον ἐπὶ τῇ παρατηρουμένῃ ὀλιγωρίᾳ μας εἰς τὴν καλλιέργειαν καὶ ἔρευναν τῶν Γραφῶν.

Εἰς ἄλλας Ἐκκλησίας ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ πολύκρουνος προχέεται ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος, ἀπὸ τῶν κυριακῶν σχολείων, ἀπὸ εἰδικῶν βιβλικῶν κύκλων, ἀπὸ πολυτόμων ἑρμηνευτικῶν ὑπομνημάτων, ἀπὸ εἰδικῶν περιοδικῶν, ἀπὸ σπουδαστῶν καὶ σπουδαστριῶν, καθοσιούντων ἑαυτοὺς εἰς τὴν διὰ βίου ἐξονύχισιν τῶν Γραμμάτων τοῦ Οὐρανίου Πατρός. Παρ' ἡμῖν δὲν κατωρθώθη ἀκόμη ἓν μονότονον σύγγραμμα ἐσχολιασμένων Γραφῶν νὰ κυκλοφορήσῃ. , . .

Ἀπὸ δεκάδων ἐτῶν τίποτε ἄλλο δὲν μᾶς παραθέτουν τὰ θρησκευτικὰ περιοδικά μας παρὰ ἑρμηνείας τῶν κυριακῶν περικοπῶν. Αὐτῶν τὴν ἀνάπτυξιν ἀνεγίνωσκον παῖς, αὐτῶν ἀνήρ, αὐτῶν καὶ κατὰ τὸ γῆράς μου. Οἱ ἐρευνήσαντες καὶ ἄλλα γραφικὰ ἐδάφη σπανίζουν παρ' ἡμῖν σφόδρα. Οἱ λοιποὶ ὅλοι εἰς μόνα τὰ κυριακὰ Εὐαγγέλια περιώρισαν ἀπαξάπασαν τὴν γραφικὴν σοφίαν των.

Δὲν ὑφίσταται λοιπὸν ἄλλο τι παρὰ τοῦτο, καὶ μόνον ὁ ὄγκος τῆς θείας Ἀποκαλύψεως πρέπει νὰ διατελῇ διὰ τὴν Ὀρθοδοξίαν χώρα ἄγνωστος καὶ ἀπάτητος; . .

Ἕλληνες θεολόγοι! Δείξατε πλειότερον ὑπὲρ τῶν Γραφῶν ἐνδιαφέρον καὶ μὴ ἀνυψοῦτε εἰς ἀξίωμα τὸ ὅτι, ἐπειδὴ Γραφὴ καὶ παράδοσις εἶνε ἡ διπλῆ πηγὴ τῆς Ὀρθοδοξίας μας, διὰ τοῦτο ὅσον ὀλιγώτερον ἀσχολεῖταί τις μὲ τὴν Γραφήν, τόσον ὀρθοδοξότερος ἀποβαίνει. Ἕλληνες καθηγηταί! Ἀναλάβετε ἐν κοινῇ συνεργασίᾳ νὰ μᾶς δωροφορήσητε ἐκ τῶν ἐνόντων, ἐπίτομον καὶ εὔπεπτον ἐσχολιασμένην ἔκδοσιν τῶν Γραφῶν, χωρὶς παρατάξεις ὀνομάτων καὶ ὑποθέσεων ξένων. Ἕλληνες ἱεροκήρυκες! θραύσατε τὸ περίφραγμα, τὸ ὁποῖον μόνοι σας εἰς τὸ περίβολον τῶν Γραφῶν ἀνηγείρατε, καὶ εἰς τὸ ὁποῖον μόνοι σας ἐφυλακίσθητε, καὶ ζητήσατε νὰ τονώσετε τοὺς πνεύμονας τοῦ ἀκροατηρίου σας ἐλευθέρως εἰς τὰς ἐκτάσεις των, κινούμενοι σεῖς καὶ τοὺς ἄλλους χειραγωγοῦντες. Ἕλληνες τέλος κατηχηταί! Σχηματίσατε βιβλικοὺς κύκλους καὶ ἐπιδοθῆτε μετ' αὐτῶν εἰς τὴν μεθοδικὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν γραπτῶν πηγῶν τῆς Χριστιανικῆς μας θρησκείας, μόνων ἱκανῶν νὰ μᾶς ἀπαλλάξουν ἀπὸ τοὺς ζόφους τῆς δεισιδαιμονίας καὶ ἀπιστίας, ἐν οἷς πλανώμεθα ἀκαθοδήγητοι.

«Ἡ Γραφὴ ἐν τῇ ὁλοκληρίᾳ της!» Μὲ τὸ σύνθημα τοῦτο ἂς ἐπανεύρωμεν τὰ ἀπολεσθέντα μας ἴχνη.

Κ. Κ.

«*Θέλετε γνωρίσει τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια θέλει σᾶς ἐλευθερώσει*»

Ἐκ τῶν διαφόρων ρήσεων τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν συνάγεται, ὅτι τρεῖς οὐσιαστικαὶ ἀρχαὶ ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῆς ζωῆς τοῦ ἀληθοῦς Χριστιανοῦ—***ἡ γνῶσις τῆς ἀληθείας*** ἡ ***καλλιέργεια*** αὐτῆς ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ ἡ ***συμμόρφωσις*** πρὸς αὐτὴν ἐν τῇ ζωῇ. Οἱ Χριστιανοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀποδίδουν τὴν μεγίστην σημασίαν εἰς τὰ δύο πρῶτα—ἤτοι τὴν μόρφωσιν Χριστιανικοῦ χαρακτῆρος, καὶ τὴν ἐξωτερικὴν ἐκδήλωσιν τούτου, ἀκούομεν πολλάκις «Ἡ πραγματικὴ θρησκεία εἶναι θρησκεία τῆς καρδίας», ἢ «ἡ θρησκεία εἶναι ἔμπρακτος, ὄχι θεωρητική», καὶ ὡς πρὸς ὑποστήριξιν τούτων φέρονται τὰ ρητὰ τοῦ Εὐαγγελίου, ὡς τὸ τοῦ Χρηστοῦ «Τί δὲ μὲ καλεῖτε Κύριε, Κύριε, καὶ δὲν πράττετε ὅπως ἐγὼ λέγω;» (Λουκ.ζ'. 46) τὸ «Πάντα ὅσα θέλετε νὰ πράττωσιν εἰς ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι πράττετε καὶ ὑμεῖς εἰς αὐτοὺς (Ματθ. ζ'. 12.)» τὸ τοῦ Ἰακώβου «θρησκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαντος παρὰ τῷ Θεῷ καὶ Πατρί, εἶναι τὸ νὰ ἐπισκέπτεται τὰς χήρας καὶ τὰ ὀρφανὰ ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν καὶ νὰ τηρῇ ἑαυτὸν ἀμίαντον ἀπὸ τοῦ κόσμου (Ἰωάν. α'. 27).

Καὶ πράγματι δὲν εἶνε γνησία ἡ θρησκεία ἥτις δὲν ἐκδηλοῦται ὑπὸ ζωῆς συμμόρφου πρὸς τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ.

Ἀλλὰ βαθυτέρα σκέψις μᾶς πείθει ὅτι ἡ *γνῶσις* εἶναι τὸ ἀπαραίτητον στοιχεῖον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ βασισθῇ ἡ καλλιέργεια τοῦ Χριστιανικοῦ χαρακτῆρος, ὡς καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀρχῶν τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ ζωῇ τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀληθὴς θρησκεία ἄνευ γνώσεως (Παροιμίαι κθ'. 18). Ἀπαραίτητος εἶναι ἡ γνῶσις ἐν μικρῷ ἢ μεγάλῳ βαθμῷ, τῶν οὐσιωδῶν ἀληθειῶν τοῦ Θεοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἄνθρωπον, τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, τῆς μελλούσης ζωῆς καὶ τοῦ μόνου μέσου διὰ τοῦ ὁποίου ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς δουλείας πρὸς τὴν ἁμαρτίαν καὶ τῆς ἐκ τούτου καταδίκης, καὶ νὰ ἀξιωθῇ τῆς αἰωνίου μακαριότητος.

Διὰ τοῦτο βλέπομεν τὸν Σωτῆρα ἐμφανιζόμενον εἰς τὸν κόσμον ὡς Διδάσκαλον, ἀποκαλύπτοντα τὴν ἀλήθειαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, τῶν ὁποίων ἡ διάνοια ἦτο ἐσκοτισμένη καὶ ἐστρεβλωμένη ὑπὸ τῆς ἀγνοίας, τῆς ἀγνοίας τοῦ Θεοῦ, τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, τῆς πραγματικῆς φύσεως τῆς ἁμαρτίας, καὶ τοῦ μόνου μέσου σωτηρίας. Ἐδίδαξε δὲ ὁ Σωτὴρ μὲ ἄπειρον συμπάθειαν καὶ συγκατάνευσιν πρὸς τὰς ἀδυναμίας τῶν ἀκροωμένων, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ ἀπόλυτον κῦρος θείου διδασκάλου, κατέχοντος τὴν Ἀλήθειαν. Καθ' ὅλον δὲ τὸ διάστημα τῆς δημοσίας Του διακονίας δὲν ἔπαυσε διαφωτίζων τὰς διανοίας αὐτῶν, περὶ τῶν ζωτικῶν καὶ θεμελιωδῶν ἀρχῶν, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῆς θρησκείας, ἡ δὲ τελευταία του διακήρυξις ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου, τουτ' αὐτὸ ἐμφαίνει: «Ἐγὼ εἰς τοῦτο ἐγεννήθην καὶ ἦλθον εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω περὶ τῆς ἀληθείας. Πᾶς ὅστις εἶναι ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούει τοὺς λόγους Μου». (Ἰωάν. ιη'. 37).

Ἀλλ' ἡ ἁπλῆ διανοητικὴ γνῶσις, ἄνευ συγκατανεύσεως τῆς καρδίας καὶ τῆς θελήσεως, εἶναι παγὶς καὶ κίνδυνος διὰ τὸν ἄνθρωπον «Καὶ τὰ δαιμόνια γνωρίζουσι καὶ τρέμουσι». Ὁ Κύριος ἡμῶν σαφῶς διεκήρυξεν ὅτι «Ἐάν τις θέλῃ νὰ πράττῃ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, θέλει γνωρίσει τὴν διδασκαλίαν Αὐτοῦ (Ἰωάν. ζ'. 17) «Πᾶς ὅστις εἶναι ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούει τὴν φωνήν Μου (Ἰωάν. ιη'. 37)». Ἡ σώζουσα γνῶσις, λοιπόν, εἶναι ἡ συνδυαζομένη μετὰ τῆς ἀποδοχῆς ἐκ μέρους τῆς καρδίας, καὶ μετὰ τῆς ἐμπράκτου ἐφαρμογῆς. Εἶναι ὁ σπόρος, ὅστις πίπτων εἰς ψυχὴν εὔθετον πρὸς καλλιέργειαν αὐτῆς, ἀποδίδει καρποὺς ἁγνοὺς ἐν τῇ ζωῇ, ἥτις εἶναι ἡ ζωὴ ἐν Χριστῷ καὶ κατὰ Θεόν.